

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

«Η επίδραση των ρεμπέτικων τραγουδιών στο λεξιλόγιο της Νέας
Ελληνικής Γλώσσας.»

Επιμέλεια: Μαρία - Χρυσοβαλάντω Χιώτη

Α' Επιβλέπων Καθηγητής: Γιώργος Ανδρουλάκης

Β' Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Ευγενία Βασιλάκη

Α.Μ.: 0112032

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης

Ιούλιος 2016

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ & ΚΕΝΤΡΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»

Αριθ. Εισ.: 15784/1
Ημερ. Εισ.: 18-12-2017
Δωρεά: Συγγραφέας
Ταξιθετικός Κωδικός: ΠΤ – ΠΔΕ
2016
ΧΙΩ

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	5
Abstract.....	6
Εισαγωγή.....	7
Κεφάλαιο: 1 Θεωρητικό Υπόβαθρο.....	8
1.Η Νέα Ελληνική Γλώσσα και το Ρεμπέτικο Τραγούδι.....	9
1.1 Η Νέα Ελληνική Γλώσσα.....	10
1.1.1 Το λεξιλόγιο.....	10
1.1.2 Οι δάνειες λέξεις.....	12
1.2 Το Ρεμπέτικο Τραγούδι.....	13
1.2.1 Η ετυμολογία της λέξης ρεμπέτης.....	15
1.2.2 Η ιστορία του.....	17
1.2.3 Απόψεις για το ρεμπέτικο τραγούδι.....	20
1.2.4 Η κοινωνική επιρροή του ρεμπέτικου τραγουδιού στην ελληνική κοινωνία.....	23
1.2.5 Η Ελληνικότητα του ρεμπέτικου τραγουδιού.....	25
Κεφάλαιο: 2 Έρευνα.....	29
2.1 Μεθοδολογία της έρευνας.....	30
2.1.1 Διατύπωση ερευνητικών ερωτημάτων.....	30
2.1.2 Διατύπωση ερευνητικών υποθέσεων.....	31
2.1.3 Επιλογή υποκειμένων της έρευνας.....	32
2.1.4 Ερευνητική μέθοδος.....	32
2.1.5 Ερευνητικά εργαλεία.....	33

2.1.6	Δόμηση του ερωτηματολογίου.....	34
2.1.7	Δεοντολογία και ηθική της έρευνας.....	35
2.2	Αναφορά αποτελεσμάτων.....	36
2.2.1	Δημογραφικά στοιχεία.....	36
2.2.2	Ερωτήματα: Γνώση και Κατανόηση του ρεμπέτικου λεξιλογίου.....	40
2.2.3	Ερωτήματα: Χρήση λέξεων – Πηγή γνώσης.....	54
2.2	Συμπεράσματα από την ερμηνεία των αποτελεσμάτων.....	59
2.3	Τελικές προτάσεις.....	60
	Βιβλιογραφία.....	62
	Παράρτημα.....	63

«Άμα τραγουδάς
τον πόνο του κόσμου
τραγουδάς και
το δικό σου καημό.
Άμα λες μόνο
το δικό σου ντέρτι,
δεν είσαι ρεμπέτης,
είσαι λαϊκός.»

Βαγγέλης Παπάζογλου

Περίληψη

Για την εκπόνηση της πτυχιακής μου εργασίας το θέμα που επέλεξα «*Η επίδραση των ρεμπέτικων τραγουδιών στο λεξιλόγιο της Νέας Ελληνικής Γλώσσας.*», ήταν ένα θέμα που μου είχε προκύψει ως ερευνητικό ερώτημα στο πλαίσιο μιας άλλης ερευνητικής εργασίας που είχα πραγματοποιήσει για χάρη κάποιου μαθήματος στο 3^ο έτος των σπουδών μου. Κατέληξα να το επιλέξω ως θέμα για την πτυχιακή μου εργασία διότι, αρχικά, με ενδιέφερε πολύ και μου φαινόταν αρκετά αξιόλογο, ιδιαίτερο και πρωτότυπο θέμα. Επιπλέον, η αντίδραση του επιβλέποντα καθηγητή ακούγοντας το θέμα αυτό ήταν πολύ θετική και ενθαρρυντική, που με έκανε να επιβεβαιωθώ για την επιλογή μου. Ένα γεγονός, το οποίο με προβληματίσε εξ' αρχής, ήταν η έλλειψη ερευνών όσον αφορά το συγκεκριμένο θέμα, καθώς αυτό απ' τη μία πλευρά θα μπορούσε να λειτουργήσει θετικά αφού η εργασία θα ήταν εντελώς πρωτότυπη και παρθενική. Στον αντίποδα όμως αυτού, υπήρχε η δυσκολία της μη εύρεσης ικανοποιητικών βιβλιογραφικών πηγών, που θα μπορούσαν να συνδράμουν στην υλοποίηση του θεωρητικού πλαισίου της. Η παρούσα εργασία, λοιπόν, διερευνά αν και κατά πόσο τα ρεμπέτικα τραγούδια έχουν επηρεάσει το λεξιλόγιο της Νέας Ελληνικής Γλώσσας στο πέρασμα των χρόνων και πώς σήμερα το λεξιλόγιο, που χρησιμοποιούταν και αναδείχθηκε κατά κύριο λόγο μέσα από αυτή τη μουσική κατηγορία, έχει ενσωματωθεί στο λεξιλόγιο των ομιλητών της γλώσσας μας.

Λέξεις κλειδιά: λεξιλόγιο, ρεμπέτικο τραγούδι, Νέα Ελληνική Γλώσσα, ενσωμάτωση λεξιλογίου, ρεμπέτικο λεξιλόγιο, επιρροή, λέξεις.

Abstract

Preparing for my bachelor's thesis the subject I chose to examine was "The effect of the rebetika songs in the vocabulary of Modern Greek Language." it was an issue that had arisen as a research question in the context of another research paper which I had undergone in the third year of my studies. I ended up choosing it, because first of all, I was very interested in it and seemed remarkable, unique and unconventional. Furthermore, my supervisor's response as he heard about it was very positive and encouraging and confirmed my initial choice. A fact that troubled me at the beginning was the lack of research on this subject as it could be advantageous on the one side, since the research would be original and unconventional. On the other hand however there was difficulty in finding sufficient literature sources which could assist in the implementation of the theoretical framework. This paper therefore explores whether and how rebetika songs have influenced the vocabulary of Modern Greek Language over the years and to what extent has the vocabulary used and spread thanks to this music category been incorporated in the vocabulary used currently by the speakers of our language.

Keys-words: vocabulary, rebetiko song, Greek language, incorporation, rebetiko vocabulary, influence, words

Εισαγωγή

Η παρούσα εργασία διερευνά αν και κατά πόσο το λεξιλόγιο των ρεμπέτικων τραγουδιών έχει επηρεάσει το λεξιλόγιο της Νέας Ελληνικής Γλώσσας κι έχει ενσωματωθεί σ' αυτό. Παρουσιάζει τα βασικά στοιχεία του λεξιλογίου της Νέας Ελληνικής, καθώς και τα βασικά στοιχεία του ρεμπέτικου τραγουδιού, του λεξιλογίου του και της ιστορίας του. Ακόμη, θίγει το ζήτημα της ελληνικότητάς του, αλλά και αναφέρει μερικές απόψεις ορισμένων προσώπων. Τέλος, εξετάζει ποσοτικά και ποιοτικά αποτελέσματα αναζητώντας απάντηση στο ερώτημα αν τελικά έχουν επηρεάσει τα ρεμπέτικα τραγούδια το ελληνικό λεξιλόγιο.

Κεφάλαιο 1

Θεωρητικό Υπόβαθρο

1.Η Νέα Ελληνική Γλώσσα και το Ρεμπέτικο Τραγούδι

Όταν κανείς αποφασίσει να ασχοληθεί ερευνητικά με μια εκάστοτε Γλώσσα και να μελετήσει κάποιες από τις πτυχές της, πιστεύω πως θα πρέπει να είναι προετοιμασμένος να αντιμετωπίσει στοιχεία τα οποία προηγουμένως ίσως να μην είχε καν υποπτευθεί πως θα συναντούσε. Όσον αφορά τη Νέα Ελληνική Γλώσσα, αυτή έχει διαγράψει μία ενδιαφέρουσα κι αξιοζήλευτη πορεία στο πέρασμα των ετών, την οποία μπορεί κάποιος να εντοπίσει αν σταθεί σε φάσεις - “σταθμούς” της, οι οποίες έχουν καθορίσει τη σημερινή μορφή της. Σαφώς και αυτή η μορφή δεν είναι η τελική, αφού οι διαδικασίες της ομιλίας, της γραφής και της έκφρασης γενικότερα, που αποτελούν τη γλώσσα, είναι τόσο δυναμικές που μέρα με τη μέρα επιφέρουν πολλές αλλαγές συνεισφέροντας στην εξέλιξή της.

Πιο συγκεκριμένα, τα τελευταία χρόνια, με τα οποία θα ασχοληθεί και η παρούσα εργασία, η Νέα Ελληνική Γλώσσα έχει υποστεί αρκετές αλλαγές λόγω των αναταράξεων της πολιτικής και κοινωνικής κατάστασής της. Κομβικό σημείο για τη διερεύνηση της εργασίας αυτής αποτελεί ο ερχομός των προσφύγων της Μικρασιατικής καταστροφής το 1921, οι οποίοι ερχόμενοι στην Ελλάδα έφεραν μαζί τους τον ιδιαίτερο πολιτισμό τους, που σύντομα εξομοιώθηκε με τον ήδη υπάρχον της χώρας. Μέρος αυτού του πολιτισμού αποτελεί και η γλώσσα, η οποία είχε ιδιαιτερότητες και ιδιοματισμούς. Όμως, πέρα από τη γλώσσα οι πρόσφυγες έφεραν μαζί τους τη μουσική τους και ειδικότερα τα ρεμπέτικα τραγούδια. «Η μουσική που έφεραν μαζί τους επηρέασε τον τρόπο έκφρασης των λαϊκών στρωμάτων και αναδείχθηκε σε λαϊκή μουσική της πόλης (ρεμπέτικα). ...μερικοί από τους πολλούς Μικρασιάτες που διέπρεψαν στα γράμματα και τις τέχνες, πλούτισαν τη νέα ελληνική γλώσσα και συνέβαλλαν στην εξέλιξή της.» (Θέματα Νεοελληνικής Ιστορίας Γ΄ Τάξη Γενικού Λυκείου θεωρητική κατεύθυνση, ΟΕΒΔ Αθήνα, σ.169).

1.1 Η Νέα Ελληνική Γλώσσα

Η Νέα Ελληνική Γλώσσα σύμφωνα με την επιστήμη της Γλωσσολογίας είναι δυνατόν να καταταμηθεί σε κάποια βασικά επίπεδα, τα οποία διευκολύνουν τη μελέτη της. Ωστόσο, αυτά τα επίπεδα έχουν μεταξύ τους πολύ μεγάλη αλληλεξάρτηση αφού το ένα είναι άμεσα συνδεδεμένο με το άλλο. «...η νεότερη γλωσσολογική έρευνα, πέρα από τα καθιερωμένα, πρόσθεσε στη γραμματική ανάλυση της γλώσσας και τα επίπεδα της φωνολογίας/ μορφοφωνολογίας, της σύνταξης και της σημασιολογίας στα οποία μετέχουν τόσο ο τομέας της γραμματικής, όσο και ο τομέας του λεξιλογίου, ...» (Μήτσης, 2012:28).

Κάθε γλωσσολογικό επίπεδο, λοιπόν, μπορεί να μελετηθεί είτε μεμονωμένα είτε σε συνάρτηση με τα υπόλοιπα. Η μελέτη τους επιτρέπει να κατανοήσει κανείς τη γλώσσα καθώς και τις μεταβολές της, όπως αυτές συμβαίνουν εξαιτίας διαφόρων παραγόντων και κατά κύριο λόγο κοινωνικών.

1.1.1 Το λεξιλόγιο

Το επίπεδο της γλώσσας με το οποίο θα ασχοληθεί ειδικότερα η παρούσα εργασία είναι το λεξιλόγιο. «Με τον όρο λεξιλόγιο χαρακτηρίζεται συνήθως το σύνολο των λέξεων μιας συγκεκριμένης γλώσσας που έχει στη διάθεσή της, σε δεδομένη στιγμή του χρόνου, η αντίστοιχη γλωσσική κοινότητα για να εξυπηρετεί πρωτίστως την ανάγκη επαρκούς επικοινωνίας μεταξύ των μελών της.» (Μήτσης, 2012:42).

Όταν μιλά κάποιος, επομένως, για λεξιλόγιο μπορούν να εννοηθούν όλες οι λέξεις οι οποίες χρησιμοποιούνται από τους ομιλητές μιας γλώσσας, ακόμη κι αν αυτές δεν έχουν καταγραφεί ποτέ σε κάποιο λεξικό ή κι αν χρησιμοποιούνται μόνο στον προφορικό λόγο κι όχι στο γραπτό. Σαφώς, το λεξιλόγιο εξυπηρετεί τις ανάγκες επικοινωνίας ολόκληρης της κοινωνίας που μιλάει την ίδια γλώσσα, αλλά και τις ιδιαίτερες ανάγκες επικοινωνίας μιας κοινωνικής μερίδας. «Όμως, με τον ίδιο όρο

χαρακτηρίζεται επίσης και το σύνολο των λέξεων που χρησιμοποιείται από ένα επιμέρους τμήμα ή υποομάδα της γλωσσικής κοινότητας που διαθέτει ιδιαίτερα επαγγελματικά, οικονομικά, μορφωτικά, κοινωνικά και άλλα χαρακτηριστικά (π.χ. το λεξιλόγιο της νεολαίας, των τεχνικών, των περιθωριακών, το ιατρικό λεξιλόγιο, το νομικό λεξιλόγιο κ.λπ.). Ωστόσο, η συνήθης χρήση του όρου λεξιλόγιο παραπέμπει στο σύνολο των λέξεων της γλώσσας, μέσα στο οποίο εντάσσονται και τα ειδικά ή επιμέρους λεξιλόγια των εν λόγω ομάδων.» (Μήτσης, 2012:42).

Μάλιστα, σημαντικό είναι να επισημανθεί πως το λεξιλόγιο κάθε ανθρώπου μπορεί να διαφέρει από το γενικά αποδεκτό λεξιλόγιο της κοινότητας στην οποία ανήκει, είναι δηλαδή ατομικό. Γι' αυτό το λόγο είναι πιθανόν κάθε ομιλητής να χρησιμοποιεί μόνο ένα μέρος του συνόλου των λέξεων που απαρτίζουν το λεξιλόγιο μιας γλώσσας, με βάση τις γνώσεις του, το κοινωνικό του υπόβαθρο και τις προσωπικές του επιλογές. Όπως έχει αναφέρει κι ο Saussure (1916:36-39) «...κανένα από τα άτομα-μέλη δεν κατακτά το σύνολο των λέξεων που διαθέτει η κοινότητα, δηλαδή το λεξιλόγιο, αλλά ένα μέρος του, μεγαλύτερο ή μικρότερο. Πιο συγκεκριμένα, τόσο η ποσότητα των λέξεων όσο και ο τρόπος της εσωτερικής συστηματικής τους οργάνωσης διαφοροποιείται αισθητά από άτομο σε άτομο, γεγονός που διαμορφώνει εν τέλει τη λεγόμενη λεξιλογική ικανότητά τους, δηλαδή τον ιδιαίτερο και εντελώς προσωπικό τρόπο με τον οποίο το καθένα από αυτά έχει οργανώσει και χειρίζεται τις λέξεις της γλώσσας του.» (όπως αναφ. Μήτσης, 2012:43)

Άλλωστε ο άνθρωπος με τις λέξεις που χρησιμοποιεί ονομάζει, εκφράζει και αντιλαμβάνεται ο,τιδήποτε τον περιβάλλει καθημερινά. Επιπλέον, γνωστοποιεί τα συναισθήματα, τις σκέψεις και τους προβληματισμούς του, φορτίζοντάς τις. Επομένως, οι λέξεις κουβαλούν εμπειρίες ζωής, αισθήματα, ιστορία και επομένως και πολιτισμό, τον πολιτισμό της γλωσσικής κοινότητας στην οποία ανήκουν, αποδεικνύοντας μ' αυτόν τον τρόπο ότι μία λέξη δεν είναι μόνο αυτό που σημαίνει, αλλά αποτελείται από ολόκληρο το φορτίο που μεταφέρει πάνω της, το οποίο εκτός από σημασιολογικό μπορεί να είναι επικοινωνιακό, βιωματικό και πολιτισμικό.

1.1.2 Οι δάνειες λέξεις

Οι δάνειες λέξεις ή διαφορετικά δανεισμός αποτελεί ένα φαινόμενο που συναντάται σχεδόν σε όλες τις γλώσσες. Όταν μιλά κανείς για δανεισμό εννοεί το σύνολο ορισμένων λέξεων οι οποίες δεν αποτελούν λέξεις της γλώσσας στην οποία εκφέρονται, αλλά προέρχονται από κάποια άλλη γλώσσα ή ακόμη κι από κάποια τοπική διάλεκτο της χώρας όπου ομιλείται η γλώσσα αυτή, ή κι από κάποια προγενέστερη μορφή της συγκεκριμένης γλώσσας που έχει πλέον αφανιστεί. Συνήθως, λοιπόν, ο δανεισμός είναι αποτέλεσμα γλωσσικής επαφής και πολιτισμικής αλληλεπίδρασης.

Ο λόγος για τον οποίο συμβαίνει το φαινόμενο του δανεισμού είναι για καλυπτούν ορισμένα κενά μιας υπάρχουσας διαμορφωμένης γλώσσας, η οποία με το δικό της σύνολο λέξεων δεν είναι σε θέση να καλύψει και να εκφράσει νέες ανάγκες που προκύπτουν. Αυτές οι ανάγκες μπορεί να έχουν προκύψει λόγω πολιτισμικών ή τεχνολογικών επιτευγμάτων και το ήδη υπάρχων λεξιλόγιο αδυνατεί να τις εκφράσει.

Επιπρόσθετα, οι δάνειες λέξεις έχουν τη δυνατότητα όπως εισχωρούν στο λεξιλόγιο μιας γλώσσας, να προσαρμόζονται και να εντάσσονται ολοκληρωτικά κιόλας σε αυτή. Μάλιστα, όπως αναφέρει και ο Μήτσης (2012:88) «Το βασικότερο χαρακτηριστικό των δάνειων λέξεων είναι ότι με τον καιρό και με τη χρήση προσαρμόζονται στο φωνολογικό, μορφολογικό και σημασιολογικό σύστημα της νέας γλώσσας και μετατρέπονται, με τον τρόπο αυτόν, σε στοιχεία οργανικά και λειτουργικά που εντάσσονται στο γλωσσικό αίσθημα των φυσικών ομιλητών, που μετέχουν στις διαδικασίες παραγωγής νέων λέξεων και που συμβάλουν, γενικά, σε περαιτέρω διευκόλυνση της επικοινωνίας μεταξύ των μελών της συγκεκριμένης γλωσσικής κοινότητας.»

Πιο συγκεκριμένα, η Νέα Ελληνική γλώσσα καθ' όλη τη διάρκεια της ιστορίας της έχει εμπλουτίσει το λεξιλόγιό της με λέξεις που προέρχονται από άλλους λαούς με τους οποίους είχε έρθει κατά καιρούς σε επαφή. Η ένταξη των δάνειων αυτών λέξεων έχει τις απαρχές της στην πρώτη εγκατάσταση των Ελλήνων στον ελληνικό κορμό έως και τη δημιουργία του νέου ελληνικού κράτους. Μεταξύ αυτών των ετών έχουν μεσολαβήσει εκτός από περιόδους ειρήνης και κατακτητικές περιόδους. Επομένως,

είναι αναμενόμενο αποτέλεσμα όλων αυτών των ετών η Νέα Ελληνική γλώσσα να έχει ενσωματώσει λέξεις από διάφορες άλλες γλώσσες των λαών που ήρθε σε επαφή.

Ειδικότερα, η Ελληνική έχει προσλάβει ένα σημαντικό ποσοστό λέξεων από το λεγόμενο προελληνικό υπόστρωμα, το οποίο προέρχεται από λέξεις των γλωσσών που μιλούσαν οι ντόπιοι προελληνικοί πληθυσμοί. Ακόμη, από τις παλαιότερες περιόδους της ελληνικής ιστορίας σημειώνεται δανεισμός λέξεων από λαούς της Ανατολής όπως ήταν οι Φοίνικες, οι Πέρσες και οι Εβραίοι. Σημαντικός, επίσης, υπήρξε ο δανεισμός από τη Λατινική γλώσσα, ενώ στις νεότερες περιόδους σημειώθηκε ένας σημαντικός αριθμός δανείων από την Τούρκικη γλώσσα, καθώς και από την Ιταλική ένας μικρότερος αριθμός. Τα τελευταία χρόνια τόσο η Ελληνική όσο και πολλές άλλες γλώσσες έχουν δανειστεί αρκετές λέξεις από τις λεγόμενες διεθνείς γλώσσες, δηλαδή την Αγγλική και τη Γαλλική. (Μήτσης, 2012:89-90)

Ολοκληρώνοντας καταλήγουμε στο γεγονός ότι ο δανεισμός μπορεί να έχει τις παρακάτω μορφές εξωτερικός, εσωτερικός, αλλά και αντιδάνεια. Όσον αφορά τα αντιδάνεια είναι λέξεις οι οποίες αρχικά ανήκαν σε μια προγενέστερη μορφή της Ελληνικής, όμως δόθηκαν ως δάνεια σε μια άλλη γλώσσα, τα οποία επέστρεψα πίσω στην Ελληνική ελαφρώς παραλλαγμένα. «Επομένως, τα αντιδάνεια εισέρχονται στη γλώσσα με μία σύνθετη διαδικασία, την οποία θα μπορούσε να χαρακτηρίσει κανείς ως εσωτερικό δανεισμό μέσω μιας ξένης γλώσσας. Παράδειγμα:

τεφτέρι ή δεφτέρι < Τουρκ. *tefter* < ΑΕ διφθέρα...» (Μήτσης, 2012:94)

1.2 Το Ρεμπέτικο Τραγούδι

Το Ρεμπέτικο τραγούδι είναι ένα μουσικό είδος που έχει τις απαρχές του στο τελευταίο τέταρτο του 19^{ου} αι. και στον 20^ο αι.. Το μουσικό αυτό είδος έχει ανθίσει

στη χώρα μας από την εποχή της Μικρασιατικής καταστροφής κι έπειτα, οπότε κι έκανε την εμφάνισή του. Ιδιαίτερη άνθιση γνώρισε από το πρώτο μισό του 20^{ου} αιώνα και μάλιστα χωρίζεται και σε τρεις βασικές περιόδους. Η πρώτη είναι από το 1900-1922 οπότε οι καλλιτέχνες του ρεμπέτικου πήγαιναν στη Μ.Ασία, εμπνέονταν τα τραγούδια τους κι έγραφαν για τα εκεί δρώμενα, καθώς και η δεύτερη περίοδος από το 1922-1934 οπότε κι έγινε ο ερχομός των Μικρασιατών στην Ελλάδα και κυριάρχησαν κυρίως τα σμυρναίικα ρεμπέτικα τραγούδια, τα οποία ήταν τούρκικα τραγούδια που τραγουδούσαν οι Σμυρνιοί μετατρέποντας τους τούρκικους στίχους σε ελληνικούς. Η τρίτη και τελευταία περίοδος χρονολογείται από το 1934 κι έπειτα ως το 1940, οπότε κι υπερισχύουν τα πειραιώτικα ρεμπέτικα, που ονομάστηκαν «κλασσικά». Οι μελετητές τα ονόμασαν έτσι διότι θεωρούν πως αυτά ήταν το ανώτατο σημείο της ρεμπέτικης δημιουργίας, αφού είχαν σημαντικές διαφοροποιήσεις από τα προηγούμενα. Οι συνθέτες και οι τραγουδιστές των πειραιώτικων ρεμπέτικων περνούσαν τη ζωή τους κυρίως στις συνοικίες του Πειραιά.

Πιο συγκεκριμένα, τα ρεμπέτικα είχαν λάβει διάφορες ονομασίες αρχικά, όπως νταήδικα, αλανιάρικα, μάγκικα, μποέμικα και μόρτικα. Στα τραγούδια αυτά συνήθως ο στιχουργός τους ήταν κι ο συνθέτης τους, σπανιότερα εμπλέκονταν δύο διαφορετικά πρόσωπα στη δημιουργία ενός κομματιού. Οι δημιουργοί τους, καθώς και οι καλλιτέχνες που τα εκτελούσαν αποτελούσαν μια αστική λαϊκή μάζα, η οποία είχε την ικανότητα να επηρεάσει ολόκληρη την κοινωνία. Ωστόσο, η παραγωγή των ρεμπέτικων κομματιών πέρασε και μια περίοδο στασιμότητας, όμως η στάση ζωής που το ίδιο το ρεμπέτικο πρότεινε με την ένωση δύο πολύ διαφορετικών κόσμων, πλούσιων και φτωχών, το επανέφερε σύντομα και δυναμικά στο προσκήνιο.

Επιπλέον, φαίνεται πως το δημοτικό τραγούδι έχει ασκήσει επιρροή στο ρεμπέτικο, κυρίως ως προς το λεξιλόγιο και τη γλώσσα, αλλά και ως προς τη μουσική του. Άλλες πηγές επιρροής του, όμως, στους ίδιους τομείς έχουν αποτελέσει και το Βυζάντιο, όπως και η Αρχαιότητα. Ακόμη, ορισμένες απόψεις που έχουν καταγραφεί από διάφορους ερευνητές υποστηρίζουν ότι οι επιδράσεις μπορεί να είναι Αραβικές, Βαλκανικές, Ευρωπαϊκές, Οθωμανικές, αλλά και Περσικές.

Όσον αφορά τα θέματα με τα οποία ασχολήθηκαν και εξύμνησαν τα ρεμπέτικα τραγούδια αυτά είναι κυρίως από βιώματα της καθημερινής ζωής, δηλαδή έρωτας, πόνος, χωρισμός, ξενιτιά-αποχωρισμός και φτώχεια. Ωστόσο, αργότερα τα θέματα

αυτά άρχισαν να αλλάζουν, ώστε να μπορούν να προσεγγίσουν και τις ανώτερες κοινωνικές τάξεις της κοινωνίας. Έτσι, έγιναν περισσότερο κοινωνικά με αποτέλεσμα να αγγίζουν τους αριστοκράτες.

Οι σημαντικότεροι ερευνητές που ασχολήθηκαν με το ρεμπέτικο τραγούδι ήταν κυρίως άνθρωποι της εργατιάς, όμως κάποιοι από αυτούς είχαν κάνει και σπουδές. Έχουν ερευνήσει πάνω σ' αυτό τόσο Έλληνες, όσο και ξένοι ερευνητές. Κάποια από τα ονόματα αυτών είναι: Γ.Αμαργιανάκης, Φ.Ανωγειανάκης, Κ.Βλησίδης, Π.Γεραμάνης, Ν.Γεωργιάδης, Στ.Δαμιανάκος, Γ.Κοντογιάννης, Π.Κουναδής, Δ.Μανιάτης, Ηλ.Μπαρούνης, Π.Σαβόπουλος, Κ.Φέρρης, Κ.Χατζηδούλης, Ντ.Χριστινόπουλος, Στ.Gauntlett, G.Holst και Β.Zerouali.

Κλείνοντας με τα βασικά χαρακτηριστικά των ρεμπέτικων τραγουδιών, σημαντικό είναι να επισημανθεί πως το λεξιλόγιό τους φαίνεται να έχει επηρεάσει αρκετούς ανθρώπους και κυρίως των Τεχνών. Πιο συγκεκριμένες αναφορές έχουν γίνει για τους Καρκαβίτσα, Παπαδιαμάντη και Κονδυλάκη, των οποίων το λεξιλόγιο αποδεικνύει πως έχει υιοθετήσει πολλά στοιχεία από αυτό. (Πτυχιακή εργασία Βρουλάκης, ΠΑ.ΜΑΚ.)

1.2.1 Η ετυμολογία της λέξης «ρεμπέτης»

Για το ρεμπέτικο τραγούδι είναι ακόμη αδιευκρίνιστο το από πού έχει πάρει το όνομά του. Οι απόψεις είναι πολλές για το από ποια λέξη είναι πιθανό να προέρχεται αυτό το όνομα, αλλά και από ποια γλώσσα. Σημαντικό αποδεικτικό στοιχείο αυτής της σύγχυσης αποτελεί και το γεγονός πως οι λέξεις «ρεμπέτης» και «ρεμπέτικο» μπαίνουν στα ελληνικά λεξικά μετά το 1930.

Όσον αφορά την ετυμολογία της λέξης «ρεμπέτης» πολλοί μελετητές υποστηρίζουν πως προέρχεται από τους αρχαιοελληνικούς τύπους «ρέμβομαι», «ρέμβος», «ρεμβασμός» και «ρέμβω». Από αυτούς η πιθανότερη προέλευση είναι από το ρήμα

«ρέμβομαι», καθώς και ο μελετητής Βυζάντιος Σκαρλάτος δίνει πλήθος λέξεων με πανομοιότυπη ρίζα, με κάποιες από αυτές τις «ρεμβάς», «ρεμβάζω», «ρεμβός», «ρεμβάζομαι».

Επιπρόσθετα, υπάρχει πιθανότητα να προέρχεται από την ιταλική λέξη «ρέμπελος» ή «ρεμπελιό». Μια άλλη άποψη υποστηρίζει ότι είναι προερχόμενη από την τούρκικη λέξη «ρεμπέτ» που έχει και τη σημασία του επαναστάτη.

Κάποιες ακόμη απόψεις για την ετυμολογία της λέξης «ρεμπέτης» που υπάρχουν κι αξίζει να καταγραφούν είναι οι εξής:

- Από τη μανιάτικη λέξη «ρεμπετεύου»
- Από την ελληνική λέξη «ρεμπέτα»
- Από την κυπριακή μεσαιωνική λέξη «ρεμπέτ»
- Από την τούρκικη λέξη «rabita»
- Από την τούρκικη λέξη «horabati»
- Από τη σλαβική λέξη «rebenok»
- Παράγωγη της λέξης «ribat»
- Έχει κοινή ρίζα με την αραβική λέξη «rabit». (Πτυχιακή εργασία Βρουλάκης, ΠΑ.ΜΑΚ.)

Γενικότερα, η λέξη «ρεμπέτης» είχε τη σημασία ενός ανθρώπου που ήταν απειθάρχης και δεν υπάκουε στους κανόνες της κοινωνίας. Σήμερα η έννοια αυτή έχει παραλλαχτεί με το πέρασμα του χρόνου παίρνοντας τη σημασία του οργανοπαίχτη ή του τραγουδιστή, που ασχολήθηκε στην Κωνσταντινούπολη και τη Σμύρνη (Μ.Ασία) κατά το πρώτο ήμισυ του 20^{ου} αιώνα μ' ένα συγκεκριμένο είδος μουσικής, καθώς κι έκαναν μια αδιάφορη και αποτραβηγμένη ζωή.

Πέραν, όμως, της ετυμολογικής προέλευσης της λέξης, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει και η αποτύπωσή της με πολλές άλλες λέξεις. Πιο συγκεκριμένα είναι γνωστά χρησιμοποιούμενες 20 διαφορετικές σημασιολογικά λέξεις, οι οποίες αποδίδουν τη έννοια του ρεμπέτη. Αυτές είναι οι εξής:

1. Αλάνης
2. Απάχης
3. Ασίκης

4. Βλάμης
5. Δερβίσης
6. Κουτσαβάκης
7. Λεβέντης
8. Μάγκας
9. Μαγκιόρος
10. Μαργιόλα
11. Ματσαράγκας
12. Μουρμούρης
13. Μόρτης
14. Μποέμης
15. Νταής
16. Ντερμπεντέρης
17. Παλικάρι
18. Σερέτης
19. Τζιμάνι
20. Τσαχπίνης

Οι πιο συχνά χρησιμοποιούμενες ωστόσο ήταν οι λέξεις: αλάνηδες, μάγκες, ασίκηδες, μόρτηδες και δερβίσηδες, με κυρίαρχη τη λέξη «αλάνης» σε ποσοστό χρήσης 40%.

1.2.2 Η ιστορία του ρεμπέτικου τραγουδιού στο χρόνο

Το ρεμπέτικο τραγούδι έχει διαγράψει μία μακρά και σημαντικότερη πορεία στο πέρασμα των ετών. Μάλιστα, οι απαρχές του χρονολογούνται στο τελευταίο τέταρτο του 19^{ου} αιώνα, γεγονός που αποδεικνύει την πολύχρονη ιστορία του. Πιο συγκεκριμένα, η ιστορία του ρεμπέτικου τραγουδιού καθορίζεται από τις δύο μεγάλες “σχολές” του και τις τρεις βασικές χρονικές περιόδους του.

Στο συμπέρασμα πως το ρεμπέτικο τραγούδι εκφράστηκε μέσω δύο σημαντικών σχολών, οδήγησαν οι μέχρι τώρα παρατηρήσεις πάνω σ' αυτό. Επιπλέον, για κάθε μια από αυτές είναι γνωστά τα βασικά τους χαρακτηριστικά. Αυτές είναι η σχολή της ηπειρωτικής Ελλάδας και η σχολή της Μικράς Ασίας.

Η σχολή της ηπειρωτικής Ελλάδας έχει ως κυριότερα κέντρα τα αστικά συγκροτήματα της Αθήνας, του Πειραιά, της Θεσσαλονίκης, καθώς και τις επαρχιακές πρωτεύουσες του Βόλου, των Τρικάλων, του Ναυπλίου, του Άργους, της Λάρισας, της Σύρας, της Καλαμάτας, της Καβάλας, του Αγρινίου κ.α.. Δημιουργείται στην ηπειρωτική Ελλάδα από το 1850 περίπου και μετά. Το ρεμπέτικο τραγούδι ακολουθεί για ένα μεγάλο διάστημα όλα τα χαρακτηριστικά του δημοτικού τραγουδιού, με εξαίρεση το στίχο, ο οποίος αλλάζει θεματολογία. Η αποδέσμευση που αρχίζει με το στίχο συνεχίζεται γρήγορα και στους ρυθμούς.

Στην πρώτη περίοδο του ρεμπέτικου τραγουδιού, η σχολή αυτή βασίζεται σε βασικά μουσικά μοτίβα των δημοτικών τραγουδιών και στα χαρακτηριστικά δίστιχα ανεξάρτητων θεμάτων. Σημαντικοί καλλιτέχνες αυτής της περιόδου που ξεχώρισαν αποτελούν οι Μαρίκα Παπαγκίκα, κ.Κούλα, Γιώργος Κατσαρός, Αντώνης Σακελλαρίου, Αμαλία Βάκα, Γιαννάκης Ιωαννίδης, Άγγελος Στάμος και άλλοι.

Η δεύτερη περίοδος συμπίπτει με την εμφάνιση του Μάρκου Βαμβακάρη και της παρέας του, δηλαδή τους Γ.Μπατή, Στρ.Παγιουμτζή και Αν.Δελιά, και και τοποθετείται χρονικά στη δεκαετία 1930-1940. Αυτή την εποχή γράφονται τα καλύτερα ρεμπέτικα τραγούδια, αφού συνυπάρχουν στον ίδιο χώρο πολλοί αξιόλογοι λαϊκοί καλλιτέχνες. Ανάμεσά τους βρίσκονται ο Στέλιος Κηρομύτης, ο Δημήτρης Γκόγκος, ο Σωτήρης Γαβαλάς, ο Γιοβάν Τσάους, ο Στελλάκης Περπινιάδης και ο Απόστολος Χατζηχρίστος. Κατά αυτή την περίοδο αξίζει να σημειωθεί η απόλυτη αυτοτέλεια του ρεμπέτικου τραγουδιού, που εκφράζεται με τη λιτότητα και τη λαϊκότητα του στίχου.

Στην τρίτη και τελευταία περίοδο αυτής της σχολής, η οποία τοποθετείται χρονικά μετά το 1945, κυριαρχεί απόλυτα η σχολή της ηπειρωτικής Ελλάδας. Μέσα της συγχωνεύει και αφομοιώνει όλα τα γνωρίσματα της Μικρασιατικής σχολής, η οποία ουσιαστικά παύει να έχει εκπροσώπους. Μετά το Μάρκο Βαμβακάρη κυριαρχούν οι πιο γνωστοί συνθέτες, όπως Βασίλης Τσιτσάνης, Ιωάννης Παπαϊωάννου, Γιώργος

Μητσάκης, Κώστας Καπλάνης, Απόστολος Καλδάρης, Γιώργος Λαύκας, Σταύρος Τζουανάκος, Μιχάλης Γενίτσαρης, Τόλης Χαρμαντάς, κ.α..

Από την άλλη πλευρά της σχολής της ηπειρωτικής Ελλάδας, υπάρχει η σχολή της Μικράς Ασίας, με σημαντικότερα κέντρα τη Σμύρνη και την Πόλη και με επιδράσεις στα κοντινά στη Μικρά Ασία νησιά, Λέσβο, Χίο και Σάμο. Η σχολή αυτή διαιρούταν σε δύο κλάδους, τον Σμυρναϊκό και τον Πολίτικο. Ακόμη, αξιοσημείωτο είναι το γεγονός πως προϋπήρχε της άλλης σχολής, χωρίς ωστόσο να μπορεί να προσεγγιστεί με ακρίβεια χρονολογικά η δημιουργία της. Τα μοναδικά στοιχεία που βοηθούν στη χρονολόγησή της είναι οι ρυθμοί της που είναι ο ζειμπέκικος και ο χασάπικος. Κάποια ενδεικτικά στοιχεία προδίδουν το γεγονός πως στην περιοχή της Σμύρνης και της Πόλης πρέπει να υπήρχε λαϊκή μουσική ζωή πριν από τις αρχές του 19^{ου} αιώνα.

Ο πρώτος γνωστός πυρήνας αυτής της σχολής, γύρω στο 1898, είναι τα μέλη της «Σμυρναϊκής Εστουδιαντίνας», την οποία αποτελούσαν οι Σμυρνιοί: Γ.Πασχάλης, Γ.Σαβάρης, Π.Βαϊνδριλής, οι Αθηναίοι: Α.Βοϊλάς, Χ.Μεριγκλής, Ι.Χαλάκος και ο Πολίτης: Αρ.Περιστέρης.

Η καταστροφή του 1922 φέρνει πρόσφυγες στην Ελλάδα το σύνολο σχεδόν των εκπροσώπων της Μικρασιατικής σχολής. Έτσι πολλοί καλλιτέχνες βρίσκουν τα καινούρια τους στέκια στις λαϊκές συνοικίες της Αθήνας και του Πειραιά. Κάποιοι από αυτούς είναι οι Ελ.Μεναιμενλής, Π.Τούντας, Κ.Σκαρβέλης, Γρ.Ασίκης, Δ.Ατραϊδής, Αντ.Νταλκάς, Κ.Καρίπης, Ζ.Κασιμάτης, Ευ.Σωφρονίου, Αγ.Τομπούλης, Μ.Χρυσάφης και Δ.Σέμης.

Επιπρόσθετα, η αλλαγή του κοινωνικο-οικονομικού πλαισίου μετά το 1922 τροφοδότησε το στίχο με νέα θεματολογία, καθώς και οι σκληρές συνθήκες ζωής οδήγησαν γρήγορα στη σύζευξη με το ντόπιο στοιχείο «τη λαϊκή βάση», με αποτέλεσμα την εξάπλωση του ρεμπέτικου τραγουδιού.

Οι παρατηρήσεις πάνω στα τραγούδια εκείνης της εποχής αποδεικνύουν πως έχει πραγματοποιηθεί η αποδέσμευση από το δημοτικό τραγούδι, τόσο στο στίχο όσο και στη μουσική. Γενικότερα η πορεία της σχολής της Μικράς Ασίας είναι ομοιόμορφη ως προς τα μορφολογικά της στοιχεία ως το 1935, αφού κάπου τότε αρχίζει η αφομοίωσή της, όταν για πρώτη φορά η βασική σμυρναϊκή και πολιτική ορχήστρα αποσυντίθεται. (Κουναδής, 2000:392-395)

Κλείνοντας, το κομμάτι της ιστορίας του ρεμπέτικου, σημαντική θα ήταν η αναφορά σ' έναν από τους σημαντικότερους καλλιτέχνες του είδους της εποχής, τον Βασίλη Τσιτσάνη. Όπως χαρακτηρίστηκε από αρκετούς υποστηρικτές του είδους, ήταν το πρόσωπο που επέφερε ριζική αλλαγή στο ρεμπέτικο τραγούδι και κατά κάποιο τρόπο το εξιλέωσε και το ανέβασε ένα επίπεδο παραπάνω. Στην ουσία το απομάκρυνε από κάθε τι “απρεπές”. Φρόντισε να εντάξει τις γρήγορες πενιές, να απομακρυνθεί από κάθε είδος ανατολίτικου ρυθμού, αλλά και να εντάξει ξανά όργανα που είχαν “ξεχαστεί”, όπως το πιάνο και η φουσαρμόνικα.

1.2.3 Μερικές θέσεις πάνω στο ρεμπέτικο τραγούδι

Πριν από κάποια χρόνια, το 1974, ο Διδάκτορας του Πανεπιστημίου των Παρισίων (Βενσέν) Κώστας Βεργόπουλος, είχε δημοσιεύσει σε εφημερίδα κάποιες από τις απόψεις του για το ρεμπέτικο τραγούδι ως κοινωνικό φαινόμενο.

Αρχίζοντας, επισημαίνει πως το ρεμπέτικο τραγούδι είναι η έκφραση του ελληνικού λαϊκού πολιτισμού. «Συγχωνεύει στους κόλπους του στοιχεία διονυσιακά από την Αρχαία Ελλάδα, μυστικιστικά από το Βυζάντιο και ντερβίσις από την Τουρκοκρατία σε διάσταση με την κυρίαρχη στη σύγχρονη Ελλάδα ιδεολογία, η οποία καθορίζεται από τη Δυτική Ευρώπη και τη Βόρεια Αμερική.» (Κουναδής, 2000:396). Μάλιστα, τονίζει πως αυτό το είδος ξεκινά από το διαρκώς ευρυνόμενο στρώμα των περιθωριακών και περιθωριοποιημένων ανθρώπων στην ελληνική κοινωνία του μεσοπολέμου, ωστόσο αυτή η περιθωριακή του υπόσταση του δίνει τη δυνατότητα να ξεφεύγει από μερικότητες προς όφελος της καθολικής θεώρησης της κοινωνίας.

Συνεχίζει με τη δύναμη που ασκεί το ρεμπέτικο, όχι λόγω της περιθωριακότητας των δημιουργών του, αλλά της ριζικής περιθωριακότητας της ρεμπέτικης κοσμοθεώρησης

και ιδεολογίας. Καταλήγοντας στο ότι δεν είναι ανεξήγητο ότι στην περίοδο της μεσοπολεμικής κοινωνικής κρίσης στην Ελλάδα, η κοσμοθεώρηση του ρεμπέτικου εκφράζει και την εργατική τάξη, όπως και άλλα λαϊκά στρώματα και τελικά το μεγαλύτερο τμήμα της κοινωνίας. Η κοινωνική κρίση, λοιπόν, επέτρεψε τη σύζευξη ανάμεσα στη ρεμπέτικη ματιά και στα πλατιά λαϊκά στρώματα.

Αυτή η κοσμοθεώρηση του ρεμπέτικου, λοιπόν, δεν σταματά στον προσωπικό, στον κοινωνικό ή στο φυσικό χώρο. Αντιθέτως, τους ξεπερνά και οδηγείται προς το χώρο του αεικίνητου των υπερχειλιζόντων συναισθημάτων, της ατέρμονης μέθης και του ατέλειωτου ονείρου.

Αναφερόμενος στα στοιχεία του ρεμπέτικου ο Κ.Βεργόπουλος, μιλά για ένα αυθεντικό δείγμα τέχνης, που στο κέντρο του ενυπάρχουν από τη μια το πάθος κι από την άλλη η σκληρότητα. Το «πάθος» παρουσιάζεται ως φανατισμός κι έκσταση, σαν δόσιμο και σαν υπέρβαση, συνιστώντας μια ιδιαίτερη μυστική γλώσσα επικοινωνίας με το χώρο της μεγάλης ποίησης. Άλλωστε, το τραγούδι για το ρεμπέτη δεν είναι ούτε διασκέδαση ούτε και μια ξεχωριστή δραστηριότητα, αλλά ένας βασικός τρόπος ζωής, που έχει την ατμόσφαιρα της θρησκευτικής αυστηρότητας. Η αυστηρότητα του πάθους, επομένως, εξασφαλίζει όλα όσα συμβαίνουν στο ρεμπέτικο τραγούδι.

Η «σκληρότητα», ωστόσο, που είναι το άλλο βασικό στοιχείο μεταφράζεται στην συγκεκριμένη περίπτωση σαν αυτό το “ανικανοποίητο” που παρουσιάζουν κάποιοι άλλοι μελετητές. Η σκληρότητα παραπέμπει στη σχέση, στην αμοιβαιότητα, στην ετερογένεια, στη σύγκρουση και στη δυναμική του ρεμπέτικου τραγουδιού. Η σκληρότητα όπως την αναφέρει ο καθηγητής εδώ, δεν είναι το αντίθετο της ευαισθησίας, αλλά της πλαδαρότητας και της μακαριότητας. Για να τεκμηριωθεί αυτό, αρκεί να θυμηθεί κανείς από τη λογοτεχνία τη “Φόνισσα” του Αλ.Παπαδιαμάντη, στην οποία αναβλύζει η σκληρότητα μέσα από την υπερβολική ευαισθησία της. Επιπρόσθετα, οι χαρακτηριστικές για το ρεμπέτικο τραγούδι «έννοιες ‘Σεβντάς’, ‘Καημός’, ‘Μεράκι’, κ.α. δεν σκοπεύουν να καλύψουν ένα δήθεν “κενό” προερχόμενο απ’ την οποιαδήποτε αντικειμενική αποτυχία, αλλά να εκφράσουν καταφατικά την υπερχειλιζούσα πληρότητα της ζωικής ενέργειας, ως και τον λυτρωτικό χαρακτήρα της σχετικής ενεργειακής ροής, που παίρνει τη μορφή έντονου πόνου και καθαρής δαπάνης.»

Τέλος, το σημείο στο οποίο επιλέγει να σταθεί, καθώς θεωρεί πως είναι αρκετά κομβικό για το ρεμπέτικο τραγούδι, είναι η «ρευστότητα» του σε συνάρτηση με τη μυθολογική διάστασή του. «Το ρεμπέτικο δεν είναι τραγούδι περιγραφικό “μερικών λεπτομερειών της καθημερινότητας”, όπως νομίζουν πολλοί. Πιστεύω αντίθετα, ότι τα στοιχεία του ρεμπέτικου δεν είναι καν τα γεγονότα (έστω και σπουδαία) της ζωής. Το ρεμπέτικο κινείται με φανατισμό στο χώρο της αφαίρεσης και των ιδεών. Τα πρόσωπα και τα πράγματα μέσα στο ρεμπέτικο δεν είναι περιχαρακωμένα μέσα σε συγκεκριμένα σχήματα, αλλά απλώς διαγράφονται σαν σιλουέτες, σαν οπτασίες, σαν ενσάρκωση ιδεών. Όπως σωστά διαπιστώνεις ο ρεμπέτης δεν ενοχλείται από τη μοιχεία, αλλά από την ιδέα της προδοσίας. Δεν είναι το υλικό στοιχείο του γεγονότος που τον απασχολεί, αλλά η προσωπική σύλληψή του. Έτσι είναι προφανές ότι το ρεμπέτικο δεν είναι ρεαλιστικό τραγούδι, αλλά βαθύτατα υπερβατικό και ποιητικό. Ο χώρος του λόγου δεν είναι η λεγόμενη υλική πραγματικότητα, αλλά ο μύθος, το παραμύθι, το μυστικό, η μαγεία, το όνειρο. Γι’ αυτό το λόγο, πιστεύω πως το ρεμπέτικο όχι μόνο θεμελιώνεται πάνω στη μεταποίηση της νεοελληνικής πραγματικότητας, αλλά ταυτόχρονα με τη μυθολογική διάσταση, αποφεύγει κάθε μορφής αλλοτρίωση, που θα κατέληγε σε πραγματοποίηση ή σε ανθρωπομορφισμό. Έτσι ο νεοελληνικός λαϊκός μύθος πλάθεται μέσα στο ρεμπέτικο, όχι σαν μια εναλλακτική πραγματικότητα της νεοελληνική κοινωνίας, αλλά σαν αεικίνητη διαδικασία που ζωοποιεί όχι με την απόληξη, αλλά με τη διαρκεί ροή της. Ο απελευθερωτικός χαρακτήρας του ρεμπέτικου συνιστάται ακριβώς στην άρνησή του να αλλοτριωθεί σε χειροπιαστή πραγματικότητα, δηλαδή στο έμμοιο αγκυροβόλημά του στο χώρο της κίνησης, των σκιών, των οραμάτων και των ονείρων.» (Κουναδής, 2000:396-399)

1.2.4 Η κοινωνική θέση του ρεμπέτικου τραγουδιού στην ελληνική κοινωνία

Το ρεμπέτικο τραγούδι αποτελεί μέρος της ελληνικής κοινωνίας και αναπόσπαστο κομμάτι της. Για πολλά χρόνια απασχολούσε και επηρέαζε τις κοινωνικές τάξεις ανεξαρτήτου οικονομικού επιπέδου, όπως έχει αποδειχθεί. Γενικότερα, γύρω από το ρεμπέτικο έχει κατασκευαστεί ένας μύθος ως προς την πορεία του και τη λειτουργικότητά του στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία.

Όπως αναφέρει και ο Στάθης Δαμιανάκος στο βιβλίο του «Ηθος και Πολιτισμός των επικίνδυνων τάξεων στην Ελλάδα»: «Αν δεχτούμε ότι κάθε εποχή έχει ανάγκη ενοποιών (και χρηστικών) μύθων, ποιοι λόγοι θα ήταν δυνατόν να εξηγήσουν την παντοδυναμία του ρεμπέτικου μύθου στην κοινή συνείδηση, τη διάρκεια και την επιβολή του σε άλλα μυθοποιητικά εγχειρήματα των ημερών μας; Γιατί οι μηχανισμοί αποχωρισμού νόηματος και σημασίας ευνοούν ειδικά τον ρεμπέτικο λόγο, όταν γνωρίζουμε πόσο διαδεδομένη είναι, στις σημερινές συνθήκες παγκοσμιοποίησης, η παραγωγή μετα-γλωσσικών ή, για να θυμηθούμε τον Roland Barthes, “δευτερογενών σημειολογικών συστημάτων”.» (Δαμιανάκος, 2005:122)

Όπως τονίστηκε λοιπόν παραπάνω, οι λόγοι για τους οποίους πραγματοποιείται αυτή η καθολική οικειοποίηση, έχουν τις ρίζες τους στην μικροαστική ιδεολογία που αδυνατεί να κατανοήσει και να συλλάβει τον διαφορετικό λόγο και γι' αυτό τον εκκενώνει κατά μεγάλο μέρος από τα νόημά του. Έτσι, έλκεται και μαγνητίζεται από έναν κόσμο που συμβολίζει την απείθεια, τη δυστροπία και την αντίσταση.

Ο μόνος τρόπος να πάψει η ύπαρξη της αντίφασης αυτής είναι η προσήλωση στη μορφή, η ανασηματοδότηση του περιεχομένου, η λήθη ή η παρερμηνεία όποιου στοιχείου ανακαλεί την έκνομη και ανεπίτρεπτη για τα σημερινά δεδομένα υπόσταση του ρεμπέτη. Αυτός ο πολιτισμός της άρνησης που διακρίνει τις κοινωνίες της περιφέρειας, φαίνεται να συνεχίζει να εισχωρεί στους κόλπους της ελληνικής κοινωνίας, με τη διαφορά ότι διοχετεύεται στο συλλογικό φαντασιακό. Ουσιαστικά, πρόκειται για μια απέλπιδα προσπάθεια αναζήτησης του χαμένου παραδείσου, που δεν λειτουργεί πια παρά ως υποκατάστατο, ως ψευδαίσθηση αμφισβήτησης προς χρήση μιας στερημένης κοινωνίας. (Δαμιανάκος, 2005:123)

Επίσης, χαρακτηριστικό είναι και ένα ακόμη γεγονός το οποίο καταδεικνύει τον φόβο της αποδοχής του ρεμπέτικου ως κοινωνικό φαινόμενο, το οποίο ωστόσο είχε επηρεάσει μεγάλο ποσοστό της κοινωνίας. Συνεπώς, ακόμη και άνθρωποι που είχαν τεθεί με την πλευρά του ρεμπέτικου, προσπαθούσαν κατά τις δημοσιεύσεις τους να το δικαιολογήσουν και να το απενοχοποιήσουν, απενοχοποιώντας συγχρόνως και τις επιλογές τους.

Πιο συγκεκριμένα, «οι Τάσος Σχορέλης και Μίμης Οικονομίδης, παρ' ότι δηλώνουν προθέσεις εκ διαμέτρου αντίθετες, επιδιώκουν την ηθική αποκατάσταση του τραγουδιού με έκδηλη επιθυμία να το “εξυγιάνουν” και να το κάνουν αποδεκτό και καταναλώσιμο στο πλαίσιο των παραδεκτών αξιών: “Ρεμπέτης, γράφουν, δεν θα πει υπόκοσμος και ρεμπέτικο το τραγούδι του. Η παρεξήγηση είναι σκόπιμη και βολική. Την καλλιέργησαν εχθροί και φίλοι.”» (Δαμιανάκος, 2001:42)

Πάνω σ' αυτές τις απόψεις ο Δαμιανάκος διερωτάται πού βρίσκεται επακριβώς η “παρεξήγηση”. Ο ίδιος υποστηρίζει πως μάλλον εννοείται ότι ενυπάρχει στη βάση του ρεμπέτικου τραγουδιού, κατά την εξέλιξή του στη διάρκεια της ιστορίας του, ή ίσως και στην επιλογή μιας ορολογίας, αξιολογικά φορτισμένης στη γενίκευση και στην ηθική καταδίκη. Καταλήγει, ωστόσο, στο συμπέρασμα πως το πρόβλημα βρίσκεται στην ορολογία, η οποία καθιστά ακόμη πιο δύσκολη την εφαρμογή της αρχής της αξιολογικής ουδετερότητας στην έρευνα. Όπως για παράδειγμα η χρήση της λέξης “υπόκοσμος” να εκφράζει συγχρόνως, περιγραφικά, μια κοινωνική ομάδα και ιδεολογικά, μια κοινωνική απαξία, είναι φυσικό να αποπροσανατολίζει από τον προσδιορισμό της κοινωνικής βάσης του ρεμπέτικου. (Δαμιανάκος, 2001:42-43)

Επιπρόσθετα, όσον αφορά τη λαϊκή αισθητική οι υπάρχοντες κανόνες επιβάλλουν ορισμένα “φυσικά” μέτρα εκτίμησης, τα οποία όπως είναι επόμενο δημιουργούν πρότυπα με ηθικά ταξικά αντανakλαστικά. Γι' αυτό και έχουν ειπωθεί αρκετές απόψεις με έντονη την αποστροφή τους αισθητικά και ηθικά. Ενδιαφέρουσα και η άποψη του Ντ.Χριστιανόπουλου, που μολονότι ήταν θερμός υποστηρικτής της λαϊκής παράδοσης, δεν αποφεύγει την αξιολογική εκτίμηση, όταν υποστηρίζει πως ο Β.Τσιτσάνης “καθάρισε το ρεμπέτικο από κάθε πρόστυχο και χαμηλό”. Τέτοιου είδους κρίσεις, λοιπόν, μας πληροφορούν για τα ηθικοαισθητικά πρότυπα της κοινωνίας.

Πέραν όμως αυτών των θέσεων, οι σύγχρονες κοινωνικές επιστήμες έχουν δείξει πως κάθε κοινωνική ολότητα, ανεξάρτητα από τη θέση της και τη δραστηριότητά της μέσα στην κοινωνία, καθώς και την ιεραρχική θέση που κατέχει σ' αυτήν, διαθέτει ένα ορισμένο συλλογικό καλλιτεχνικό δυναμικό. Όμως, για να είναι δυνατή η υλοποίησή του σε εκδηλώσεις ενός αυθεντικού λαϊκού πολιτισμού, κρίνεται απαραίτητη η τήρηση ορισμένων προϋποθέσεων. Και είναι σημαντικό να τονιστεί σ' αυτό το σημείο, πως η καλλιτεχνική παραγωγή και κατανάλωση οποιασδήποτε κοινωνικής ομάδας, ακόμη και της πιο περιθωριακής, δεν πρέπει να μένει εκτός της επιστημονικής έρευνας εξαιτίας αυτού του λόγου, αφού η ίδια η έρευνα μπορεί να αποτελέσει «μέσο για την αντικειμενική γνωριμία με τον ιδεολογικό και αισθητικό κόσμο των “εξωκοινωνικών” αυτών ομάδων», όπως οι ρεμπέτες. (Δαμιανάκος, 2001:44-45)

1.2.5 Η Ελληνικότητα του ρεμπέτικου τραγουδιού

Πολλοί ερευνητές και μη έχουν εκφράσει κατά καιρούς τη γνώμη τους για το ρεμπέτικο τραγούδι, συμπεριλαμβάνοντας μέσα σ' αυτή και την άποψή τους για το κατά πόσο κρίνουν ότι αυτό αποτελεί ελληνικό “προϊόν” ή όχι. Όπως είναι φυσικό οι απόψεις δεν ακολουθούν έναν κοινό και μοναδικό δρόμο. Αρκετοί πιστεύουν στην ελληνικότητα του ρεμπέτικου τραγουδιού, ενώ άλλοι την αμφισβητούν, και κάποιιοι άλλοι προσπαθούν να το ερευνήσουν και να φέρουν στο φως στοιχεία γι' αυτό και την καταγωγή του.

Ειδικότερα, οι συγγραφείς ξεκινούν αυτό το θέμα συζήτησης από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα που αρχίζει η ύπαρξη ενός “κενού” για την έκφραση της ελληνικής κοινωνίας. Κάπου εκεί σταματούν τα ίχνη του δημοτικού τραγουδιού και έτσι

υπάρχει μια σύγχυση για το ποιο πνευματικό ρεύμα ήρθε και κάλυψε το υπάρχον κενό. Κάποιοι θεωρούν πως αφού το δημοτικό τραγούδι δεν κατάφερε να υπηρετήσει το ιδεολογικό και συμβολικό σύμπαν της νέας εποχής, αυτό το κενό έμεινε ακάλυπτο καθώς η ελληνική μουσική απουσίαζε.

Πολλοί, όμως, συγγραφείς διαπιστώνουν και υποστηρίζουν πως το ρεμπέτικο τραγούδι ήταν το είδος που κάλυψε αυτό το “μουσικό κενό” και το οποίο σημάδεψε την ελληνική κοινωνία εκείνη την περίοδο. Είχαν την εντύπωση ότι το ρεμπέτικο πλήρουσε τις προϋποθέσεις για να καλύψει το μουσικό αυτό κενό. Για να καταφέρουν, ωστόσο, να επιχειρηματολογήσουν πάνω σ’ αυτό, άρχισαν να κατασκευάζουν την ιστορία της καταγωγής, των επιδράσεων και των δανείων της ρεμπέτικης μουσικής. Ακόμη, βασίστηκαν αρκετά στην ύπαρξη του μπουζουκιού, του χαρακτηριστικότερου μουσικού οργάνου, αλλά και του ζεϊμπέκικου, χαρακτηριστικού χορού.

Κάποιες σημαντικές απόψεις πάνω σ’ αυτό το ζήτημα που έχουν καταγραφεί είναι οι εξής:

«Στην αρχή η μελωδία του [ρεμπέτικου] ήταν καθαρά ανατολίτικη (...) [αργότερα] εγγράφοντας στον ανατολίτικο κορμό του τα βυζαντινά, τα δημοτικά μας, τα νησιώτικα και τα κανταδόρικα στοιχεία της παράδοσης πήρε καινούριο ανάστημα (...).» Τ. Βουρνάς

«Μια κάθετη γραμμή ενώνει το δημοτικό με το λαϊκό, ρεμπέτικο τραγούδι. Οι ρίζες του τελευταίου βρίσκονται στο πρώτο.» Φ. Ανωγειανάκης

«Κανείς Τούρκος στα βάθη της Τουρκίας δεν ξέρει, ούτε μπορεί να χορέψει ζεϊμπέκικο.» Γ. Τσαρούχης (Κοταρίδης, 2007:230-231)

Επίσης, μια μερίδα διανοούμενων που υπερασπίζεται την ελληνική καταγωγή του ρεμπέτικου όχι μόνο θέλουν να αποδείξουν αυτή, αλλά επιχειρούν και να το απαλλάξουν από κάθε είδος ανατολίτικου στοιχείου. «Καθώς το ανατολίτικο σημαίνει εδώ τουρκικό, η απόσπαση της Ελλάδας από την Ανατολή στοχεύει στην εξάλειψη των αποτελεσμάτων τεσσάρων αιώνων οθωμανικής κυριαρχίας. Το ιστορικό αυτό γεγονός έχει καταγραφεί στη συλλογική μνήμη ως αιτία της καχεξίας, που θεωρήθηκε και κατωτερότητα απέναντι στην προηγμένη Δύση.» (Κοταρίδης, 2007:231)

Είναι, επομένως, δυνατόν το ρεμπέτικο τραγούδι του λαού να καταστεί αντικείμενο σκέψης και λόγου με σκοπό την παραγωγή της συνείδησης αυτής της συνέχειας. Ο λαός μ' αυτό τον τρόπο μπορεί να γίνει το αντικείμενο της σημασιολόγησης, με τη συμβολή ενός συνόλου σημασιών τις οποίες διαχειρίζονται οι διανοούμενοι. Αυτό είναι το περιεχόμενο της διαδικασίας που καλείται "εκπολιτισμός του ρεμπέτικου" και συνίσταται στον εξελληνισμό του και την επανεπιβεβαίωση του λαού ως φορέα της ελληνικότητας διά μέσου των αιώνων. (Κοταρίδης, 2007:246)

Όσον αφορά τη διαμάχη μεταξύ αυτών που υποστηρίζουν τη ελληνική καταγωγή των ρεμπέτικων τραγουδιών και αυτών που την αμφισβητούν και την αποποιούνται, οργανώνεται, όπως υποστηρίζει η Ελένη Ανδριάκαινα στο κείμενό της «Η ελληνικότητα ως ισορροπία Λόγου-Πάθους», στο βιβλίο του Ν. Κοταρίδη «Ρεμπέτες και Ρεμπέτικο Τραγούδι», στους παρακάτω άξονες:

α. Η ελληνικότητα του ρεμπέτικου. Το ρεμπέτικο είναι αξία εφόσον είναι ελληνικό ή, αντίθετα, συνιστά απαξία εφόσον δεν αναγνωρίζεται ως ελληνικό, δηλαδή όταν η καταγωγή του θεωρείται τούρκικη.

β. Η λαϊκότητα του ρεμπέτικου. Το ρεμπέτικο εκφράζει τον "καλό" και "υγιή" λαό ή, αντίθετα, τον "κακό" και "άρρωστο" λαό. Στη δεύτερη εκδοχή του, ο λαός περιλαμβάνει όλα εκείνα τα στρώματα του λούμπεν, του υποκόσμου, τα οποία δεν έχουν συνείδηση της αποστολής τους, είτε στη μαρξιστική της εκδοχή είτε στην εθνική της εκδοχή.

γ. Η αισθησιακότητα του ρεμπέτικου. Το ρεμπέτικο καταγράφεται ως μια διήγηση των παθών, των αισθήσεων, του βιωμένου. Εκφράζει την περιπέτεια του σώματος, νοούμενου ως φύση, μέσα στον κόσμο. Εδώ, συναντάται πάλι μια διάκριση που οργανώνεται εν όψει της διαμάχης. Για τους υποστηρικτές του "...ο κόσμος του ρεμπέτικου στηρίζεται στα αισθήματα. Και μάλιστα θετικά. Τα οποία είναι ορθόδοξα και σεμνά, με αγνή συναισθηματική προέλευση, σε αντίθεση με τα αρνητικά. "

Αυτοί οι τρεις άξονες, η ελληνικότητα, η λαϊκότητα και η αισθησιακότητα, αλληλοδιαπλέκονται και αλληλοεπικαλύπτονται στο λόγο των συγγραφέων. Ωστόσο, η ελληνικότητα κυριαρχεί και επικαθορίζει το σημασιολογικό και το αξιολογικό φορτίο των υπολοίπων. (Κοταρίδης, 2007:240-241)

Κλείνοντας, λοιπόν, το ζήτημα της ελληνικότητας του ρεμπέτικου τραγουδιού, αξιόλογο θα ήταν να αναφερθούν οι απόψεις δύο πολύ σημαντικών ανθρώπων του πνεύματος, που συσχετίζονται με αυτό. Απ' τη μία η άποψη του Ντ. Χριστιανόπουλου που όπως αναφέρει «Τα ανατολίτικα είναι αισθησιακά (...) ξυπνούν βίαια πάθη και ορμές (...) τα πιο βαθειά μας ένστικτα ζητούν να ξεσπάσουν ξεφρενισμένα: ο ρυθμός τους φέρνει στη λαγνεία. Αντίθετα τα ρεμπέτικα είναι αισθηματικά. Όταν τ' ακούμε μια μελαγχολική διάθεση μας κυριεύει, σχεδόν μας έρχεται να κλάψουμε γιατί είναι ζυμωμένα με το βαθύτερο μεράκι που μας τρώει (...) επιτελούν (...) μια κάθαρση, μας λυτρώνουν (...) είναι παραπονιαρικά και λυπητερά γιατί εμείς οι Έλληνες είμαστε συναισθηματικός λαός με μιαν αγιάτρευτη καρδιά και ένα χρόνιο μεράκι.»

Επιπρόσθετα, ο Μ. Λουντέμης με παρόμοιο τρόπο προσέγγισε το θέμα τονίζοντας «Οι Ανατολίτες πάλι χορεύουν με τη μέση και τις λαγγόνες. Όσο για τους Έλληνες (...) αυτοί χορεύουν με ό,τι τους έδωσε ο καλός Θεός, με τα μάτια, με τα χείλη, με τα πόδια, με τα χέρια και ό,τι συνθέτει αυτό που σε καμμιά άλλη γλώσσα δεν υπάρχει: τη λεβεντιά.» (Κοταρίδης, 2007:246)

Κεφάλαιο 2

Έρευνα

2.1 Μεθοδολογία της έρευνας

Στο δεύτερο αυτό κεφάλαιο θα εξεταστεί και θα αναλυθεί το ερευνητικό κομμάτι της παρούσας εργασίας. Στη συγκεκριμένη ενότητα θα τεθούν οι κατευθυντήριες γραμμές για το τι θα ερευνηθεί και για ποιο λόγο.

Το θέμα το οποίο ερευνάται είναι αν το λεξιλόγιο της Νέας Ελληνικής Γλώσσας έχει επηρεαστεί από τα ρεμπέτικα τραγούδια και το ιδιαίτερο λεξιλόγιό τους. Στο προηγούμενο κεφάλαιο αναλύθηκαν ξεχωριστά και οι δύο άξονες του θέματος. Ο κύριος λόγος που προκάλεσε την επιθυμία για τη διεκπεραίωση της εργασίας αυτής ήταν η έλλειψη ερευνητικών δεδομένων για το συγκεκριμένο ζήτημα.

Ο σκοπός της έρευνας λοιπόν είναι να διευκρινιστεί αν οι Έλληνες ομιλητές της Νέας Ελληνικής Γλώσσας σήμερα χρησιμοποιούν και έχουν ενσωματώσει στο λεξιλόγιό τους λέξεις που προέρχονται κατά κύριο λόγο από τα ρεμπέτικα τραγούδια.

2.1.1 Διατύπωση ερευνητικών ερωτημάτων

Πιο συγκεκριμένα τα στοιχεία που θα ερευνηθούν και τα ερευνητικά ερωτήματα που πρέπει να απαντηθούν έχουν ως εξής:

1. Έχει ενταχθεί το ρεμπέτικο λεξιλόγιο στο λεξιλόγιο της Νέας Ελληνικής Γλώσσας.
2. Χρησιμοποιούν οι ομιλητές της Νέας Ελληνικής Γλώσσας λέξεις που ενυπάρχουν στα ρεμπέτικα τραγούδια στον καθημερινό τους λόγο.
3. Σχετίζεται η χρήση του ρεμπέτικου λεξιλογίου στη Νέα Ελληνική Γλώσσα με την καταγωγή ή τις «ρίζες» καταγωγής των ομιλητών.

4. Οι ομιλητές της Νέας Ελληνικής Γλώσσας γνωρίζουν τη σημασία των ρεμπέτικων λέξεων που χρησιμοποιούν ή τις χρησιμοποιούν μόνο σε συγκεκριμένα γλωσσικά περιβάλλοντα.

2.1.2 Διατύπωση ερευνητικών υποθέσεων

Σε καθένα από τα παραπάνω ερευνητικά ερωτήματα, αντιστοιχούν και συγκεκριμένες υποθέσεις για τα δεδομένα που πρόκειται να εξαχθούν μετά την ολοκλήρωση της ερευνητικής διαδικασίας. Οι υποθέσεις διατυπώθηκαν βασισμένες στην κρίση και την εκτίμηση της ερευνήτριας, λαμβάνοντας υπόψη της την προσωπική της εμπειρία, αφού δεν υπήρχε ανάλογη επαρκής βιβλιογραφία για τη συγκεκριμένη έρευνα. Έτσι, οι ερευνητικές υποθέσεις έχουν ως εξής:

1. Αναμένεται πως σ' αυτό το ερώτημα η απάντηση θα είναι θετική, δηλαδή θα υπάρχει ένταξη του ρεμπέτικου λεξιλογίου στο λεξιλόγιο της Νέας Ελληνικής Γλώσσας σε ορισμένες περιπτώσεις.
2. Σ' αυτή την περίπτωση επίσης αναμένεται θετική απάντηση. Οι ομιλητές θα χρησιμοποιούν στον καθημερινό τους λόγο λέξεις που ενυπάρχουν στα ρεμπέτικα τραγούδια, ωστόσο οι ομιλητές αυτοί θα είναι κυρίως μεγαλύτερης ηλικίας, περίπου 35+.
3. Θεωρείται πως στην περίπτωση της χρήσης των ιδιαίτερων λέξεων του ρεμπέτικου τραγουδιού διαδραματίζει καίριο ρόλο το γεγονός αν ο ομιλητής έχει ή όχι καταγωγή ή «ρίζες» καταγωγής από τις Μικρασιατικές περιοχές, αφού πιθανόν στην περίπτωση αυτή να είναι πιο έντονο το φαινόμενο χρήσης.
4. Όσον αφορά το τελευταίο ερευνητικό ερώτημα, υπάρχει η υπόθεση πως οι ομιλητές-χρήστες των λέξεων των ρεμπέτικων τραγουδιών δεν γνωρίζουν την ακριβή σημασία των λέξεων που χρησιμοποιούν, αλλά τις χρησιμοποιούν κυρίως σε συγκεκριμένα γλωσσικά περιβάλλοντα.

2.1.3 Επιλογή υποκειμένων της έρευνας

Σ' αυτό το σημείο κρίνεται απαραίτητο να διασαφηνιστεί πως επιλέχθηκε το κοινό συμμετοχής στην έρευνα. Το δείγμα αποτέλεσαν 20 ερωτώμενοι/-ες που κατοικούν στην πόλη του Βόλου. Αρκετοί από αυτούς έχουν μεγαλώσει σε άλλες περιοχές (πόλεις, νησιά, χωριά) της χώρας και αργότερα μετόικησαν στη Μαγνησία. Μάλιστα, κάποιοι έχουν καταγωγή ή «ρίζες» από τις Μικρασιατικές περιοχές, ενώ άλλοι όχι. Τα άτομα που επιλέχθηκαν είναι ποικίλων ηλικιών για να υπάρχει μια γενικότερη άποψη, αλλά και να είναι όσο δυνατόν αντικειμενικά τα αποτελέσματα. Επίσης, για τον ίδιο ακριβώς λόγο, υπάρχει ποικιλία στη βαθμίδα εκπαίδευσης. Τα άτομα που συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο επιλέχθηκαν κατά ένα μέρος τυχαία από την ερευνήτρια, ωστόσο με γνώση της κυρίως της ιδιαίτερης πατρίδας τους και της καταγωγής τους, ενώ κατά ένα άλλο μέρος οι ίδιοι οι ερωτώμενοι, προερχόμενοι από τον ευρύτερο κοινωνικό της περίγυρο, προσφέρθηκαν με δική τους πρωτοβουλία να το συμπληρώσουν δείχνοντας ενδιαφέρον εξαιτίας της πρωτοτυπίας, κατά την άποψή τους, της έρευνας. Ένα μέρος των ερωτώμενων, μάλιστα, αποτελούν μέλη του συλλόγου «Ιωνες» που στεγάζεται στη Νέα Ιωνία της Μαγνησίας, οι οποίοι επιλέχθηκαν λόγω της μικρασιατικής τους καταγωγής. Ορισμένα από τα άτομα που συμμετείχαν στην έρευνα προέρχονται από τη Χίο, την Κω, τη Μυτιλήνη και τα Φάρσαλα.

2.1.4 Ερευνητική μέθοδος

Το είδος της έρευνας που επιλέχθηκε να αναπτυχθεί είναι ποιοτική, η οποία ωστόσο περιλαμβάνει στοιχεία ποσοτικής. Ο λόγος που οδηγεί σε αυτή την επιλογή είναι η χρήση του ερωτηματολογίου που χρησιμοποιείται ως εργαλείο της έρευνας. Το ερωτηματολόγιο, εντούτοις, συμπεριλαμβάνει κατά κύριο λόγο ερωτήσεις ποιοτικής

απάντησης, γεγονός που δεν δεσμεύει την έρευνα να περιοριστεί σε ποσοτικά στοιχεία, αλλά να επικεντρωθεί στα ποιοτικά για την ανάλυση των αποτελεσμάτων της. Όμως, τα ποιοτικά αποτελέσματα θα μπορέσουν να ενισχύσουν ή να αποδυναμώσουν τα ποιοτικά, καθιστώντας τα πιο αντικειμενικά.

2.1.5 Ερευνητικά εργαλεία

Το ερευνητικό εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε για την υλοποίηση και ολοκλήρωση της συγκεκριμένης έρευνας είναι το ερωτηματολόγιο. Το εργαλείο μοιράστηκε και συμπληρώθηκε από τους 20 ερωτώμενους που έλαβαν μέρος ως δείγμα της έρευνας.

Οι λέξεις που επιλέχθηκαν να εξεταστούν μέσω του ερωτηματολογίου ήταν μέσης δυσκολίας κι επιλέχθηκαν μετά από αναζήτηση στίχων πολλών ρεμπέτικων τραγουδιών. Το πλήθος αυτών των λέξεων είναι 20. Η ερευνήτρια επικεντρώθηκε κυρίως σε λέξεις που επαναλαμβάνονταν συχνά σε αρκετά ρεμπέτικα τραγούδια, θεωρώντας πως σε κάποιες απ' αυτές θα μπορέσει να ανταποκριθεί το κοινό.

Πιο συγκεκριμένα οι λέξεις που μελετήθηκαν είναι οι εξής:

- Μαγκιόρα
- Μπαμπέσα
- Ντουνιάς
- Μπέσα
- Μόρτης
- Αβέρτα
- Φίνος
- Μπεμπέκα
- Καμπόσος
- Παραλής
- Μπελαλής

- Πλανεύτρα
- Κουτσαβάκι
- Τσίφτισσα
- Χούι / χούγια
- Τσάρκα
- Κογιονάρω
- Σοφάρω
- Σεβντάς
- Κάργα

2.1.6 Δόμηση του ερωτηματολογίου

Λαμβάνοντας υπόψη πως το ερωτηματολόγιο (**βλ. Παράρτημα**) αποτελεί το βασικό εργαλείο της έρευνας, η κατασκευή του ήταν μια προσεκτική και απαιτητική διαδικασία. Η τελική του μορφή ήταν αποτέλεσμα πολύωρης σκέψης και συζήτησης, ώστε να είναι αποτελεσματικό για το σκοπό της παρούσας έρευνας. Παρακάτω παρατίθενται με συντομία ένα προς ένα τα βήματα, που ακολουθήθηκαν για την κατασκευή του.

1^ο βήμα : σκοπός της έρευνας. Βασικό μέλημα ήταν να ενημερωθούν τα υποκείμενα της έρευνας μέσω ενός σύντομου υπομνήματος στην αρχή του ερωτηματολογίου για το σκοπό της, χωρίς να δίνονται λεπτομέρειες, αλλά μια γενική εικόνα. Επιπρόσθετα, διασφαλίστηκε το απόρρητο των απαντήσεών τους τόσο γραπτά όσο και προφορικά, αφού διαβεβαιώθηκαν πως το ερωτηματολόγιο είναι ανώνυμο κι οι απαντήσεις τους θα χρησιμοποιηθούν μόνο για την παρούσα έρευνα.

2^ο βήμα : τα δημογραφικά στοιχεία. Υπήρχε ενδιαφέρον να εξεταστεί κοινό συγκεκριμένου φύλου, ηλικίας και πληθυσμού. Επομένως, στο ερωτηματολόγιο που δόθηκε ζητούνταν να συμπληρωθούν αρχικά: στο φύλο οι επιλογές άνδρας/γυναίκα,

στη μεταβλητή της ηλικίας υπήρχαν οι καθορισμένες επιλογές 18-30/ 31-40/ 41-50/ 51+ , καθώς και στη βαθμίδα εκπαίδευσης οι Α'βάθμια/ Β'βάθμια/ Γ'βάθμια.

3^ο βήμα : **λέξεις προερχόμενες από το ρεμπέτικο λεξιλόγιο και κατανόησή τους.** Οι δύο πρώτες και σημαντικότερες ερωτήσεις του ερωτηματολογίου απασχολούνται με αυτές τις λέξεις του ρεμπέτικου λεξιλογίου (**βλ. σελ. 29-30**) που επιλέχθηκαν. Η πρώτη από τις ερωτήσεις αφορά τη δήλωση της γνώσης ή όχι των λέξεων και η δεύτερη, λίγο πιο απαιτητική, ζητά την καταγραφή μιας συνώνυμης για κάθε μία λέξη που δηλώθηκε ως γνωστή.

4^ο βήμα : **χρήση των ρεμπέτικων λέξεων στο λεξιλόγιο της Νέας Ελληνικής.** Στην τρίτη από τις ερωτήσεις, οι ερωτώμενοι καλούνται να επιλέξουν τη συχνότητα χρήσης των ρεμπέτικων λέξεων που τελικά γνωρίζουν. Έτσι, υπάρχει η δυνατότητα επιλογής μεταξύ της κλίμακας ποτέ/ σπάνια/ συχνά/ πολύ συχνά. Όσον αφορά την τέταρτη και τελευταία ερώτηση, χρειάζεται να δηλωθεί η μέθοδος απόκτησης της γνώσης των λέξεων. Οι επιλογές που δίνονται έχουν ως εξής: τις άκουγα που χρησιμοποιούνταν από τον κοινωνικό μου περίγυρο και τις ενσωμάτωσα στο λεξιλόγιό μου/ τις γνώρισα μέσα από τα ρεμπέτικα τραγούδια και τις ενσωμάτωσα στο λεξιλόγιό μου/ άλλος λόγος (σ' αυτή την επιλογή οι ερωτώμενοι μπορούν να επισημάνουν κάποιον άλλο λόγο)/ δεν θυμάμαι.

5^ο βήμα : **οι ευχαριστίες.** Απαραίτητο στοιχείο για την ολοκλήρωση του ερωτηματολογίου κρίθηκαν οι ευχαριστίες ως προς τους συμμετέχοντες που πρόσφεραν την πολύτιμη βοήθειά τους. Φυσικά, ενημερώθηκαν κι εξ αρχής για την ταυτότητα της ερευνήτριας, αλλά και για τον φορέα υλοποίησης της έρευνας (Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης).

2.1.7 Δεοντολογία και ηθική της έρευνας

Πριν τη διανομή του ερωτηματολογίου, κάθε ένας ερωτώμενος ξεχωριστά ενημερώθηκε για την έρευνα και το σκοπό της. Εξασφαλίστηκε, ακόμη, η ανωνυμία του, καθώς και ότι τα στοιχεία που θα συλλεχθούν από την έρευνα θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά και μόνο γι' αυτή.

2.2 Αναφορά αποτελεσμάτων ερωτηματολογίου

Στην ενότητα αυτή θα αναφερθούν και θα αναλυθούν τα αποτελέσματα που προέκυψαν από την ανάλυση των ερωτηματολογίων.

2.2.1 Δημογραφικά στοιχεία

Αρχικά, το πρώτο στάδιο ανάλυσης αποτελούν τα δημογραφικά στοιχεία του δείγματος.

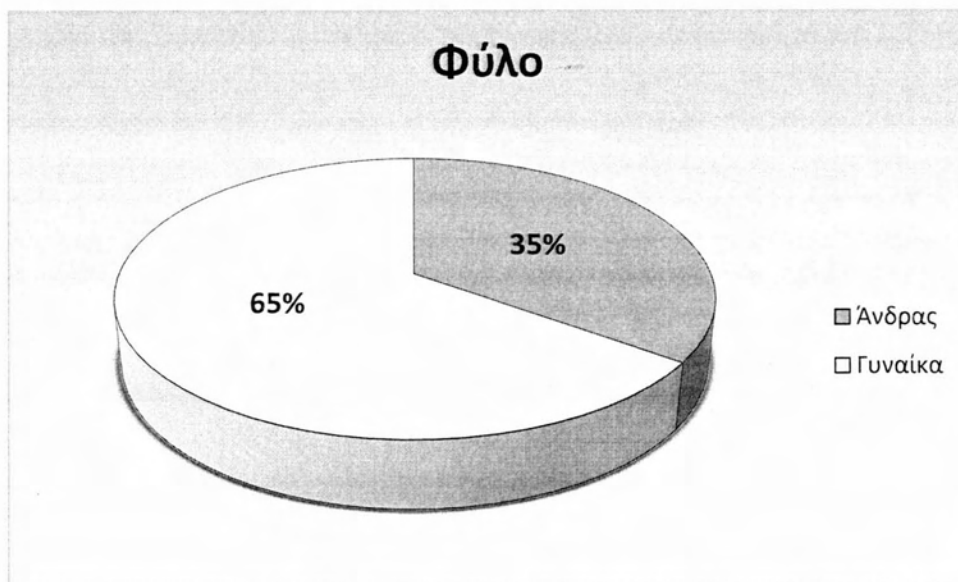
Συγκεκριμένα, το ερωτηματολόγιο απαντήθηκε από 20 πρόσωπα, το φύλο των οποίων αποτυπώνεται στον παρακάτω πίνακα (**Πίνακας 1**).

Πίνακας 1: Φύλο

Γυναίκα	13
Άνδρας	7

Σύνολο ατόμων: 20

Επίσης, σε ποσοστό τοις εκατό αυτά αντιστοιχούν 35% για τους άνδρες και 65% για τις γυναίκες, όπως παρουσιάζονται και στο παρακάτω διάγραμμα.

Όπως γίνεται αισθητό, κυριαρχεί το γυναικείο φύλο.

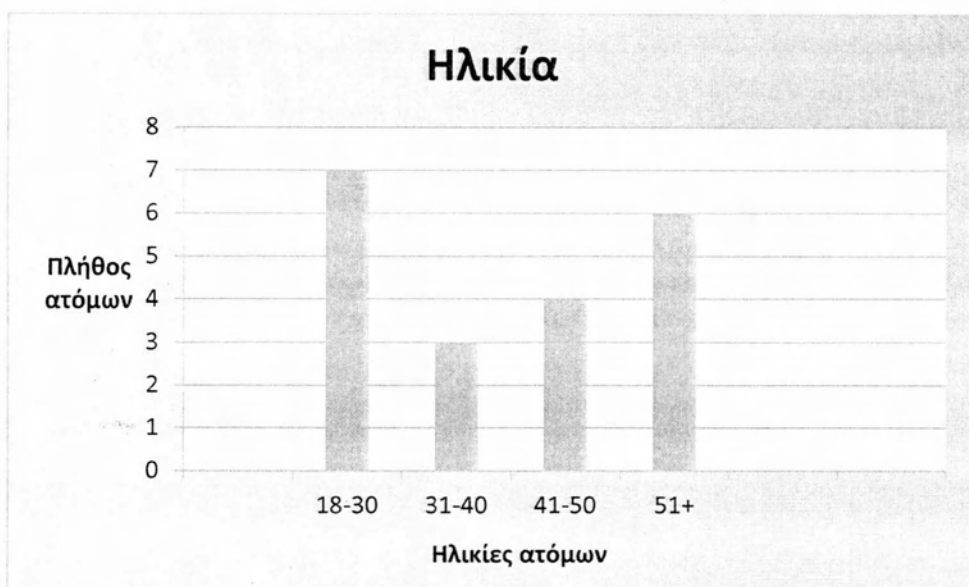
Το επόμενο δημογραφικό στοιχείο, που απασχολεί την έρευνα, είναι η ηλικία. Τα στοιχεία που εντοπίστηκαν παρουσιάζονται αναλυτικά στον παρακάτω πίνακα (Πίνακας 2).

Πίνακας 2: Ηλικία

18-30	7
31-40	3
41-50	4
50+	6

Σύνολο ατόμων: 20

Στις ηλικίες όπως παρατηρείται υπάρχει σχετική ομοιομορφία. Ως πιο μειονεκτούσα ομάδα παρουσιάζεται αυτή των ηλικιών 31-40. Τα στοιχεία βοηθά να αναδειχθούν και το ραβδόγραμμα που ακολουθεί.

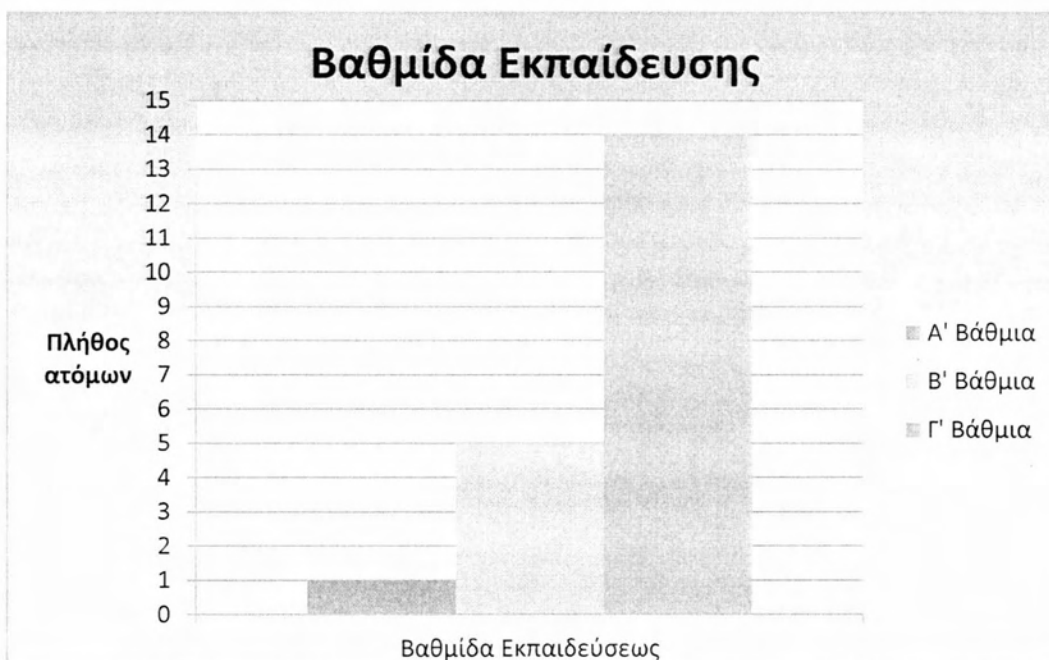
Το τρίτο δημογραφικό στοιχείο που ελέγχεται είναι η βαθμίδα εκπαίδευσης που έχουν ολοκληρώσει οι συμμετέχοντες και μπορεί να είναι Α'βάθμια, Β'βάθμια, Γ'βάθμια. Οι κατηγορίες, λοιπόν, διαμορφώνονται ως εξής στον **Πίνακα 3**:

Πίνακας 3: Βαθμίδα εκπαίδευσης

Α'βάθμια	1
Β'βάθμια	5
Γ'βάθμια	14

Σύνολο ατόμων: 20

Όπως είναι φανερό υπερισχύει η Γ'βάθμια βαθμίδα εκπαίδευσης στις επιλογές του δείγματος, στοιχείο που παρατηρείται και στο ραβδόγραμμα παρακάτω.

Το τέταρτο και τελευταίο από τα δημογραφικά στοιχεία που καταγράφηκε είναι η καταγωγή ή οι «ρίζες» καταγωγής από τις Μικρασιατικές περιοχές, στοιχείο που όπως είναι αναμενόμενο θα παίζει σημαντικό ρόλο. Έτσι, παρατηρείται πως από τα 20 άτομα που ερωτήθηκαν, τα 9 δήλωσαν ότι έχουν, ενώ τα υπόλοιπα 11 πως δεν έχουν καταγωγή (Πίνακας 4).

Πίνακας 4: Καταγωγή ή «ρίζες» καταγωγής

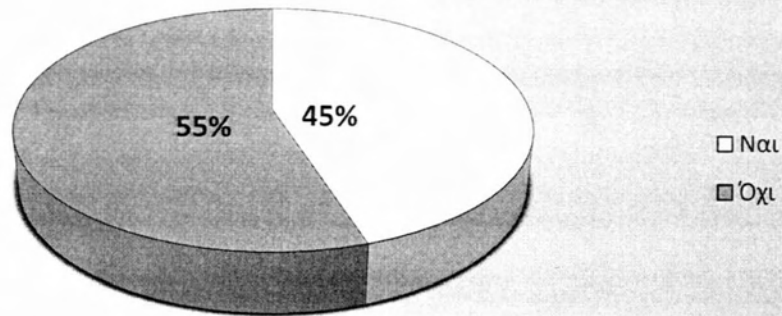
από τις Μικρασιατικές περιοχές

Ναι	9
Όχι	11

Σύνολο ατόμων: 20

Τα αποτελέσματα σ' αυτό το σημείο φαίνονται να είναι ομοιόμορφα. Αν οι αριθμοί μετατραπούν σε ποσοστά τότε το 45% απαντά "Ναι" στην ερώτηση και το 55% απαντά "Όχι".

Καταγωγή ή "ρίζες" από τις Μικρασιατικές περιοχές

Συμπεράσματα:

Όπως μπορεί να αντιληφθεί κανείς, το δείγμα κατά κύριο λόγο αποτελείται από γυναίκες, οι ηλικίες που το χαρακτηρίζουν είναι 18-30, κατακλύζεται από την Γ'βάθμια βαθμίδα εκπαίδευσης και σχεδόν ισομοιράζεται σε καταγόμενους και μη από τις Μικρασιατικές περιοχές.

2.2.2 Ερωτήματα: Γνώση και Κατανόηση του ρεμπέτικου λεξιλογίου

Η έρευνα και το ερωτηματολόγιο κατ' επέκταση ξεκινάει ρωτώντας τα υποκείμενά της αν γνωρίζουν ή όχι κάποιες ορισμένες λέξεις που προέρχονται από το ρεμπέτικο λεξιλόγιο. Επομένως, δίνεται η λίστα με τις λέξεις και δίπλα σε κάθε μία λέξη υπάρχουν οι επιλογές α)ναι και β)όχι, που οφείλουν να επιλέξουν οι ερωτώμενοι ανάλογα με το αν γνωρίζουν τη λέξη ή όχι.

Πιο συγκεκριμένα:

Στη λέξη **μαγκιόρα** προέκυψαν 18 θετικές και 2 αρνητικές απαντήσεις, όπως φαίνονται και στον **Πίνακα 5**:

Πίνακας 5: Μαγκιόρα

Ναι	18
Όχι	2

Στη λέξη **μπαμπέσα** οι απαντήσεις ήταν 17 θετικές και 3 αρνητικές (**Πίνακας 6**):

Πίνακας 6: Μπαμπέσα

Ναι	17
Όχι	3

Στη λέξη **ντουνιάς** οι απαντήσεις ήταν 19 θετικές και 1 μόνο αρνητική (**Πίνακας 7**).

Πίνακας 7: Ντουνιάς

Ναι	19
Όχι	1

Στη λέξη **μπέσα** οι απαντήσεις ήταν 19 θετικές και επίσης 1 αρνητική (**Πίνακας 8**).

Πίνακας 8: Μπέσα

Ναι	19
Όχι	1

Στη λέξη **μόρτης** οι απαντήσεις και πάλι ήταν 19 θετικές και 1 αρνητικές (**Πίνακας 9**).

Πίνακας 9: Μόρτης

Ναι	19
Όχι	1

Στη λέξη **αβέρτα** οι απαντήσεις ήταν 18 θετικές και 2 αρνητικές (Πίνακας 10).

Πίνακας 10: Αβέρτα

Ναι	18
Όχι	2

Στη λέξη **φίνος** δόθηκαν 19 θετικές και 1 αρνητική απάντηση (Πίνακας 11).

Πίνακας 11: Φίνος

Ναι	19
Όχι	1

Στη λέξη **μπεμπέκα** οι απαντήσεις ήταν 19 θετικές και 1 αρνητική (Πίνακας 12).

Πίνακας 12: Μπεμπέκα

Ναι	19
Όχι	1

Στη λέξη **καμπόσος** προέκυψαν 18 θετικές απαντήσεις και 2 αρνητικές (Πίνακας 13).

Πίνακας 13: Καμπόσος

Ναι	18
Όχι	2

Στη λέξη **παραλής** οι απαντήσεις ήταν 13 θετικές και 7 αρνητικές (**Πίνακας 14**).

Πίνακας 14: Παραλής

Ναι	13
Όχι	7

Στη λέξη **μπελαλής** οι απαντήσεις διαμορφώθηκαν ως έχουν στον **Πίνακα 15**:

Πίνακας 15: Μπελαλής

Ναι	19
Όχι	1

Στη λέξη **πλανεύτρα** υπήρχαν μόνο θετικές και καθόλου αρνητικές απαντήσεις (**Πίνακας 16**).

Πίνακας 16: Πλανεύτρα

Ναι	20
Όχι	0

Στη λέξη **κουτσαβάκι** οι απαντήσεις ήταν 11 θετικές και 9 αρνητικές (**Πίνακας 17**).

Πίνακας 17: Κουτσαβάκι

Ναι	11
Όχι	9

Στη λέξη **τσιφτισσα** οι απαντήσεις ήταν 17 θετικές και 3 αρνητικές (**Πίνακας 18**).

Πίνακας 18: Τσιφτισσα

Ναι	17
Όχι	3

Στη λέξη **χούι/χούγια** οι απαντήσεις που δόθηκαν ήταν 19 θετικές και 1 αρνητική (**Πίνακας 19**).

Πίνακας 19: Χούι/χούγια

Ναι	19
Όχι	1

Στη λέξη **τσάρκα** δόθηκαν 20 θετικές απαντήσεις και καθόλου αρνητικές (**Πίνακας 20**).

Πίνακας 20: Τσάρκα

Ναι	20
Όχι	0

Στη λέξη **κογιονάρω** δόθηκαν 7 θετικές και 13 αρνητικές απαντήσεις (**Πίνακας 21**), καθιστώντας την ως τη λιγότερο γνωστή λέξη που εξετάζει το συγκεκριμένο ερωτηματολόγιο.

Πίνακας 21: Κογιονάρω

Ναι	7
Όχι	13

Στη λέξη **σοφάρω** οι απαντήσεις ήταν 14 θετικές και 6 αρνητικές (**Πίνακας 22**).

Πίνακας 22: Σοφάρω

Ναι	14
Όχι	6

Στη λέξη **σεβντάς** όλες οι απαντήσεις που δόθηκαν ήταν θετικές (**Πίνακας 23**).

Πίνακας 23: Σεβντάς

Ναι	20
Όχι	0

Στη λέξη **κάργα** οι απαντήσεις ήταν 19 θετικές και μόνο 1 αρνητική (**Πίνακας 24**).

Πίνακας 24: Κάργα

Ναι	19
Όχι	1

Συμπερασματικά, όπως γίνεται αισθητό, και με τη βοήθεια των πινάκων, στις περισσότερες λέξεις οι απαντήσεις που δόθηκαν ήταν κατά κύριο λόγο θετικές, καθιστώντας τις λέξεις γνωστές. Η πλειοψηφία αυτή αποτελεί ένα πρώτο στοιχείο της επιρροής του ρεμπέτικου λεξιλογίου στη Νέα Ελληνική Γλώσσα και ως εκ τούτου στους ομιλητές της. Το γεγονός ότι ο μεγαλύτερος αριθμός των ερωτώμενων γνωρίζουν περισσότερες από 15 στις 20 λέξεις ο καθένας, προδίδει την έντονη παρουσία και επομένως την ενσωμάτωση του ρεμπέτικου λεξιλογίου στην ελληνική γλώσσα σχεδόν φυσικά και ανύποπτα. Βέβαια, η γνώση των λέξεων που εξετάστηκαν δεν εξασφαλίζει και την ορθή κατανόησή τους.

Αυτό θα ελεγχθεί στο επόμενο και μεγαλύτερο ερώτημα του εργαλείου της έρευνας, του ερωτηματολογίου, που ζητά από τους συμμετέχοντες να καταγράψουν για κάθε μία λέξη που επέλεξαν ότι γνωρίζουν, μία συνώνυμή της. Μέσω αυτού του ερωτήματος, η ερευνήτρια επιθυμεί να παρατηρήσει το βαθμό κατανόησης των γνωστών λέξεων από τους συμμετέχοντες.

Παρακάτω, λοιπόν, θα δοθούν αναλυτικά, για όλες τις λέξεις που εξετάστηκαν, οι απαντήσεις του δείγματος της έρευνας, οι οποίες και θα συγκριθούν μεταξύ τους.

1. Αρχικά, η πρώτη λέξη που εξετάστηκε ήταν η λέξη **μαγκιόρα**, στην οποία και δόθηκαν 18 απαντήσεις. Φαίνεται σ' αυτή να υπάρχει μια υποτυπώδης συμφωνία μεταξύ των απαντήσεων που δόθηκαν. Έτσι, προκύπτει να υπάρχουν 5 ίδιες

νοηματικά απαντήσεις κι ακολουθούν άλλες 5, ενώ δίνονται άλλες 5 λέξεις όχι με ίδια νόημα, αλλά με θετικά φορτισμένη σημασία, καθώς κι άλλες 3, επίσης μη συνώνυμες μεταξύ τους, που έχουν πιο αρνητικά φορτισμένη σημασία.

Οι συνώνυμες λέξεις που προέκυψαν είναι οι παρακάτω:

- Οι πρώτες 5 ίδιες συνώνυμες απαντούν στη λέξη *έξυπνη*, η οποία δίνεται ως: *έξυπνη, έξυπνη, έξυπνη, ξύπνια, πανέξυπνη.*
- Οι επόμενες 5 όμοιες λέξεις συγκλίνουν στη λέξη *μάγισσα*, η οποία δίνεται ως: *μάγισσα, μάγισσα(επιδέξια), μάγισσα(ωραία), θηλυκό του μάγκα, γυναίκα με συμπεριφορά μάγκα.*
- Οι 5 ανόμοιες λέξεις που έχουν ωστόσο θετικά φορτισμένη χρήση είναι οι:

πολυτάλαντη

δυναμική

αντράκι

περιποιημένη

τσίφτισσα

- Οι 3 τελευταίες λέξεις με αρνητικό απόηχο είναι οι:

αλανιέρα

καμπόσα

ψευτοπαλικαρού

Όπως συνάδει από τα παραπάνω, οι περισσότεροι συμμετέχοντες έχουν προσεγγίσει ορθά τη σημασία της λέξης, παρουσιάζονται όμως και λιγότερο ορθές απαντήσεις. Η ορθότητα έγκειται στον τρόπο που αντιλαμβάνεται κάθε άνθρωπος μια λέξη, αλλά και στην ικανότητά του να την εκφράσει σωστά. Φυσικά πίσω από αυτούς τους δύο λόγους μπορεί να κρύβονται άλλοι σημαντικότεροι, που έχουν τις ρίζες τους στην εκμάθηση και τη χρήση της γλώσσας από τον καθένα.

2. Η δεύτερη λέξη που εξετάστηκε, ήταν η λέξη **μπαμπέσα** στην οποία δόθηκαν 17 απαντήσεις. Σ' αυτή τη λέξη υπάρχουν συνώνυμες που νοηματικά χωρίζονται σε έξι κατηγορίες.

- Οι 5 ίδιες συνώνυμες λέξεις που δόθηκαν έχουν τη σημασία της λέξης *ύπουλη*.
- Οι άλλες 5 που είναι όμοιες μεταξύ τους έχουν τη σημασία της *πονηρής* και έχουν καταγραφεί ως:
πονηρή, πονηρή, πονηρή, πονηρή και η γυναίκα που σκέφτεται με *πονηράδα*.
- Οι άλλες 3 λέξεις που είναι ίδιες μεταξύ τους λαμβάνουν τη σημασία της *άτιμης* και απαντώνται ως:
Άτιμη, άτιμη, η γυναίκα που φέρεται άτιμα.
- Άλλες 2 λέξεις με την ίδια σημασία που δίνονται είναι οι:
Ψεύτρα και *υποκρίτρια*.
- Ακόμη, δίνεται η φράση *η όχι καλή σε χαρακτήρα*.
- Και τέλος, η λέξη *ντόμπρα* που νοηματικά δεν ανταποκρίνεται στην ορθή σημασία της λέξης.

Όπως παρατηρείται οι περισσότεροι έχουν προσεγγίσει σωστά τη λέξη, αποδίδοντάς τη ο καθένας με τη λέξη ή και τη φράση που τον εκφράζει περισσότερο, θέλοντας να δώσει τη σημασία που αντιλαμβάνεται.

3. Η επόμενη λέξη είναι ο **ντουνιάς**, στην οποία δόθηκαν 19 απαντήσεις κι υπάρχει πλήρη συμφωνία εκ μέρους όλων των συμμετεχόντων, εκτός από μία μικρή απόκλιση. Η λέξη που συμφωνήσαν ότι αποτελεί τη συνώνυμη του ντουνιά είναι η λέξη *κόσμος*. Όλοι οι ερωτώμενοι έδωσαν αυτή την απάντηση, εκτός από μία γυναίκα με μικρασιατικές ρίζες, που υποστήριξε πως η σημασία της λέξης είναι η *γειτονιά*. Κι επίσης, έναν ακόμη ερωτώμενο, που την ίδια λέξη την έβαλε σε παρένθεση δίπλα στη λέξη *κόσμος* που είχε καταγράψει ως πρώτη συνώνυμη, προφανώς για να υποδείξει ότι χρησιμοποιεί τη λέξη και με τις δύο έννοιες.

Θα ήταν σημαντικό λοιπόν, να μην αψηφήσουμε αυτή την απάντηση και να καταλήξουμε πως κι οι δύο γνώμες είναι ορθές κι ότι ενώ ευρύτερα η λέξη ντουνιάς χρησιμοποιείται με την έννοια του κόσμου, υπάρχει κι η δευτερεύουσα έννοια της γειτονιάς.

4. Η επόμενη λέξη είναι η λέξη **μπέσα**, η οποία έλαβε 19 απαντήσεις που σχεδόν όλες έχουν την ίδια σημασία μεταξύ τους, εκτός από μία που απέχει αρκετά από τις υπόλοιπες. Έτσι, οι απαντήσεις κατηγοριοποιήθηκαν ως εξής:

- Η πρώτη κατηγορία με 6 όμοιες λέξεις παίρνει την έννοια της *τιμιότητας* και δίνεται με τις λέξεις:
τιμιότητα, τιμιότητα, λόγος τιμής, τιμή, τιμή και σταθερός λόγος.
- Η άλλη κατηγορία που αποτελείται από 6 λέξεις με ίδια σημασία είναι η *ειλικρίνεια* και δίνονται ως:
ειλικρίνεια, ειλικρίνεια, ειλικρίνεια, ειλικρίνεια(κουβέντα-σπαθί), ντόμπρος(ευθύτητα) και ξηγημένος.
- Οι επόμενες 3 λέξεις έχουν τη σημασία της *αξιοπιστίας* και δίνεται με τις λέξεις:
αξιοπιστία, αξιοπιστία και εμπιστοσύνη.
- Ακολουθεί η έννοια *φιλότιμο*, που επαναλαμβάνεται 2 φορές.
- Η επόμενη λέξη που δίνεται ως συνώνυμη είναι η λέξη *αξιοπρέπεια* που συνάδει σε μεγάλο βαθμό με τα παραπάνω.
- Τέλος, η λέξη που φαίνεται να έχει μεγάλη απόκλιση από τις παραπάνω συνώνυμες λέξεις είναι η λέξη *μυαλά*, ίσως βέβαια ο ερωτώμενος να ήθελε να εννοήσει κάτι άλλο και να μην μπορούσε να το εκφράσει με κάποια άλλη συνώνυμη λέξη. Ωστόσο, υπάρχει κι η πιθανότητα να αντιλαμβάνεται τη λέξη *μπέσα* έτσι ακριβώς όπως την απέδωσε.

5. Η πέμπτη λέξη που ελέγχθηκε είναι η λέξη **μόρτης**, που πήρε επίσης 19 απαντήσεις. Κατά κύριο λόγο σ' αυτή τη λέξη δόθηκε η ίδια συνώνυμη από όλους του ερωτώμενους, εκτός από δύο, όπου η μία σημασιολογικά έχει σχέση με τις υπόλοιπες 17 απαντήσεις, ενώ η άλλη απέχει αρκετά. Έτσι, δόθηκαν:

- Κατά 17 απαντήσεις η συνώνυμη λέξη είναι *μάγκας*, με δύο λέξεις να συνοδεύονται από παρένθεση και στη μία να υπάρχει η λέξη *έξυπνος* και στην άλλη η λέξη *αλάνι*.
- Η επόμενη λέξη που δίνεται, αλλά φαίνεται να θέλει να αποδώσει την έννοια του μάγκα είναι η λέξη *σίφτης*.
- Τέλος, η τελευταία συνώνυμη λέξη που όμως παρεκκλίνει σε σημαντικό βαθμό από τις προηγούμενες είναι η λέξη *φονιάς*.

6. Η επόμενη λέξη που εξετάζει το ερωτηματολόγιο είναι η λέξη **αβέρτα** που απαντήθηκε από 18 συμμετέχοντες. Υπάρχουν και σ' αυτή τη λέξη κατηγορίες στις οποίες θα μπορούσαν να χωριστούν οι συνώνυμες λέξεις που δόθηκαν. Επομένως προκύπτουν οι παρακάτω:

- Οι 5 πρώτες συνώνυμες λέξεις έχουν τη σημασία *ασύστολα* και δόθηκαν ως εξής:
ασύστολα, ασύστολα, ελεύθερα, ανεξέλεγκτα και χωρίς όριο.
- Οι επόμενες 4 λέξεις έχουν τη σημασία *ανοιχτά* και δόθηκαν ως:
ανοιχτά, ανοιχτά, όλα ανοιχτά και ανοιχτόχερα.
- Οι άλλες 4 όμοιας σημασίας λέξεις, αποδόθηκαν ως *συνέχεια*, και μια λέξη που δόθηκε ως *συχνά*.
- Οι επόμενες 4 λέξεις δίνουν τη σημασία του *πολύ*.
πολύ, πάρα πολύ, όλα και πολλά μαζί.
- Η τελευταία συνώνυμη λέξη που διαφέρει από τις προηγούμενες, αποδόθηκε ως *πολυλογία*, *λέει πολλά*.

7. Η λέξη που ακολουθεί είναι η λέξη **φίνος**, που συγκέντρωσε 19 απαντήσεις. Σ' αυτή διαμορφώθηκαν και πάλι κατηγορίες λέξεων με μία όμως κυρίαρχη. Οι συνώνυμες λέξεις που αποδόθηκαν είναι:

- Με 10 ίδιες απαντήσεις η λέξη *ωραίος*.
- Με 3 ίδιες απαντήσεις η λέξη *κομψός*.
- Με 2 ίδιες απαντήσεις ακολουθεί η λέξη *προσεγμένος*.
- Οι επόμενες 3 λέξεις αποδίδονται με τη σημασία *άψογος* και καταγράφονται ως:
άψογος, εκλεκτός και πολύ καλός.
- Τελευταία συνώνυμη λέξη που δόθηκε είναι η λέξη *λεπτός*.

8. Στην όγδοη θέση εξετάστηκε η λέξη **μπεμπέκα**, η οποία πήρε 19 απαντήσεις που κρίθηκαν αρκετά συγκλίνουσες μεταξύ τους οι περισσότερες. Έτσι προκύπτουν:

- 12 συνώνυμες λέξεις με ίδιο απόηχο, *μικρή*. Οι λέξεις που δίνονται είναι:
Μικρή, μικρούλα, νεαρή, πιτσιρικά, παιδούλα, μικρή σε ηλικία και μικρή κοπέλα.

- Ακολουθούν 4 φράσεις με ίδιο νοηματικά περιεχόμενο που δίνουν τη σημασία *γυναίκα μεγάλης ηλικίας που παλιμπαιδίζει*, έτσι οι φράσεις όπως αποδόθηκαν είναι:
μεγαλοκοπέλα που παλιμπαιδίζει, ηλικιωμένη που το παίζει μικρή, γυναίκα μεγάλης ηλικίας που κάνει τη μικρή, και χαδιάρα μέχρι τα γεράματα.
- Τέλος, άλλες 3 λέξεις αποδίδουν ως συνώνυμη τη λέξη *μωρό*. Δίνεται ως:
μωρό και μπέμπα.

9. Την επόμενη λέξη αποτελεί η λέξη **καμπόσος**, που έλαβε 18 απαντήσεις, οι οποίες όμως μεταξύ τους δε συνάδουν αρκετά. Παρακάτω παρατίθενται οι συνώνυμες λέξεις που παρατηρήθηκαν:

- *Βαρός* που δίνεται ως συνώνυμο σε 4 απαντήσεις και μάλιστα στη μία από αυτές καταγράφεται ως *βαρύμαγκας*.
- Άλλες 3 απαντήσεις φαίνεται να έχουν την ίδια σημασία *επιβλητικός, νταής* και *αυτός που κάνει τον παλικαρά*.
- *Καβγατζής* που επαναλαμβάνεται σε 2 απαντήσεις.
- Άλλη μια λέξη που δόθηκε σε 2 απαντήσεις είναι *ο δήθεν*, που μάλιστα στη μία από τις δύο προσεγγίζεται από τη λέξη *δύσκολος*.
- Ακόμη, 2 λέξεις που αποδίδουν την ίδια σημασία είναι *μάγκας(-σπουδαίος)* και *σπουδαίος*.

Οι υπόλοιπες λέξεις που δόθηκαν:

- *Επιπόλαιος*.
- *Παραλής*.
- *Μερικός*.
- *Ικανοποιητικός*.
- *Λίγος*.

Όπως έγινε φανερό, στη λέξη αυτή υπήρχε γενικότερα σύγχυση ως προς τις απαντήσεις των συμμετεχόντων. Οι απαντήσεις που δόθηκαν αποδεικνύουν τη δυσκολία της κατανόησης της λέξης και ως εκ τούτου τη χρήση της μόνο σε συγκεκριμένα γλωσσικά περιβάλλοντα.

10. Η λέξη που ακολουθεί είναι η λέξη **παραλής**. Στη λέξη αυτή παρατηρήθηκε πως δεν δόθηκε μεγάλος αριθμός απαντήσεων, ωστόσο όλες οι απαντήσεις εκτός από μία ανταποκρίνονται στην πραγματική σημασία της λέξης και επιπλέον συμφωνούν μεταξύ τους. Το σύνολο των απαντήσεων που δόθηκαν είναι 13. Επομένως οι απαντήσεις που δόθηκαν διαμορφώθηκαν ως εξής:

- 12 όμοιες συνώνυμες λέξεις με τη σημασία του *πλούσιου*, που καταγράφηκαν ως:
Πλούσιος, λεφτάς και τσεπάτος
- Ενώ μία απόκλιση εμφανίστηκε με τη λέξη *ξεμωραμένος*.

11. Η λέξη που εξετάστηκε στην ενδέκατη θέση είναι η λέξη **μπελαλής**, που έλαβε συνολικά 19 απαντήσεις. Σ' αυτή τη λέξη οι απαντήσεις χωρίζονται σε δύο μεγάλες κατηγορίες και σε 3 μεμονωμένες λέξεις. Έτσι:

- Συνολικά δίνονται 7 απαντήσεις με τη σημασία *φασαρτζής*, έχει εμφανιστεί με τις παρακάτω συνώνυμες:
εριστικός, σαματατζής, φασαριόζος, φασαρτζής και αυτός που προκαλεί φασαρίες.
- Η δεύτερη μεγάλη κατηγορία αποδίδει τη λέξη *μπελαλής* με τη λέξη *δύσκολος*, πιο συγκεκριμένα οι συνώνυμες λέξεις που δίνονται είναι:
δύσκολος, περίπλοκος και δύστροπος.
- Κάποιος άλλος συμμετέχων την απέδωσε με τη φράση *ο άνθρωπος της λεπτομέρειας*.
- Ενώ κάποιος άλλος ως *αυτός που έχει όρεξη και ικανότητα σε κάτι*.
- Κι ένας τελευταίος, που όπως φαίνεται δεν γνωρίζει την ακριβή σημασία της λέξης *μπελαλής*, ως *στέκι για βαρύμαγκες*.

12. Η επόμενη λέξη είναι η λέξη **πλανεύτρα** που μάλιστα απαντήθηκε από όλους τους συμμετέχοντες. Σ' αυτήν τη λέξη παρατηρείται μια σχετική ομοφωνία ως προς τις απαντήσεις που δόθηκαν. Λοιπόν, καταγράφονται:

- 10 απαντήσεις που δίνουν την ίδια ακριβώς συνώνυμη λέξη *ξελογιάστρα*.
- Άλλες 5 απαντήσεις είναι όμοιες και δίνουν την έννοια *γοητευτική*, την οποία έχουν καταγράψει ως:
γοητευτική, γόησσα, τραβηχτική και γυναίκα που μαγεύει.

- Ακόμη 2 ομόφωνες απαντήσεις δίνουν ως συνώνυμη τη λέξη *ψεύτρα*.
- Τέλος, δίνονται 3 φράσεις από τους υπόλοιπους συμμετέχοντες με παρόμοια σημασία: *αυτή που ξεγελά, αυτή που παρασύρει και αυτή που ξεμυαλίζει*.

13. Ακολουθεί η λέξη **κουτσαβάκι** που αποτελεί τη δεύτερη λέξη με τις λιγότερες απαντήσεις, καθώς συμπληρώνει μόνο 11. Έτσι, οι απαντήσεις διαμορφώνονται ως εξής:

- Οι 2 από τις απαντήσεις συμφωνούν στη συνώνυμη λέξη *μαγκάκι*.
- Μία άλλη εκδοχή που δίνεται είναι το *μαγκάκι αρνητικά*.
- Άλλες 2 απαντήσεις δίνουν την έννοια του *ψευτοπαλικαρά* και του *ψευτόμαγκα*.
- Οι επόμενες 2 απαντήσεις συμπίπτουν και αποδίδουν το κουτσαβάκι ως *αλητάκι - αλητάκος*.
- Κάποιος άλλος συμμετέχων καταγράφει ως συνώνυμη τη λέξη *άντρακλας*, επιθυμώντας προφανώς να δώσει την έννοια του “αληθινού άντρα”.
- Μία ακόμη συνώνυμη λέξη είναι κι ο *νταβατζής*.
- Τέλος, δίνεται η φράση *μάγκας με χαρακτηριστικό περπάτημα*.

14. Η επόμενη λέξη του ερωτηματολογίου είναι η **τσιφτισσα**. Την λέξη αυτή γνώριζαν 17 από τους ερωτηθέντες. Γενικότερα, δεν επαναλαμβάνονται συχνά οι ίδιες απαντήσεις όπως συμβαίνει με άλλες από τις εξεταζόμενες λέξεις, ωστόσο μοιάζουν μεταξύ τους κάποιες από αυτές. Επομένως, οι λέξεις που συγκεντρώθηκαν είναι:

- *Μάγκισσα*, με συνοδευόμενες τις 2 από τις 5 απαντήσεις από τις λέξεις *ωραία τύπισσα* και *μερακλού*.
- *Έξυπνη*, ήταν η απάντηση σε 4 ερωτηματολόγια με τη μία απ’ τις απαντήσεις να έχει σε παρένθεση τη λέξη *καπάτσα*.
- Ως *ντόμπρα* την εξέφρασε κάποιος άλλος βρίσκοντας δύο ακόμη υποστηρικτές που όμως προτίμησαν τις λέξεις *ξηγημένη* και *ειλικρινής-ντόμπρα*.
- Άλλες δύο απαντήσεις παρουσιάζουν ως συνώνυμη τη λέξη *αλανιέρα* και τη φράση *γυναίκα της πιάτσας*.
- Οι υπόλοιπες απαντήσεις που δόθηκαν ήταν *άψογη*, *ωραία* και *κολπατζού*.

15. Η επόμενη λέξη που εξετάστηκε ήταν η λέξη **χούι** (*/τα χούγια*). Η οποία απαντήθηκε από 19 άτομα με σχεδόν συντριπτική πλειοψηφία της ίδιας συνώνυμης λέξης ως απάντηση, γεγονός που αποδεικνύει την ευρύτερη χρήση της.

- Η λέξη που δόθηκε στις 12 απαντήσεις ως συνώνυμη είναι η λέξη *συνήθεια*.
- Άλλες απαντήσεις αποτέλεσαν οι λέξεις: *ενοχλητική συνήθεια, ελάττωμα, ιδιοτροπία και ιδιαιτερότητα*.

16. Η λέξη που ακολουθεί είναι η λέξη **τσάρκα**, η οποία απέσπασε 20 απαντήσεις, αποδεικνύοντας την αναγνωρισιμότητα και τη χρήση της από τους Έλληνες ομιλητές. Επιπλέον, η λέξη που δόθηκε ως συνώνυμη ήταν ίδια καθ' όλες τις απαντήσεις των ερωτηθέντων. Η συνώνυμη, επομένως, λέξη ήταν η λέξη *βόλτα*.

17. Η λέξη που ακολουθεί είναι και αυτή που έλαβε τις λιγότερες απαντήσεις αφού την γνώριζαν όπως προέκυψε μόνο 7 από τους ερωτηθέντες. Η λέξη που κατέχει τη θέση της λιγότερο γνωστής και χρησιμοποιούμενης προφανώς είναι το ρήμα **κογιονάρω**. Ωστόσο, παρά το μικρό αριθμό απαντήσεων που δόθηκαν, οι λέξεις δεν ομοφρονούν αρκετά. Έτσι, καταγράφονται 5 διαφορετικής σημασίας λέξεις ως συνώνυμες του κογιονάρω. Αυτές δίνονται παρακάτω:

- Οι 3 απαντήσεις που συμπίπτουν καταλήγουν στη συνώνυμη λέξη *κοροϊδεύω*.
- *Κουμαντάρω*.
- *‘Τυλίγω’*.
- *Μοστράρω*.
- *Ερεθίζω*.

18. Η επόμενη λέξη είναι το ρήμα **σοφάρω** το οποίο συνολικά απαντήθηκε από 14 άτομα. Ο αριθμός των απαντήσεων ήταν μέτριος μη αποδεικνύοντας την ευρεία χρήση της λέξης. Αντιθέτως, οι ορθές και πανομοιότυπες καθόλα, εκτός από μία, απαντήσεις που παρατηρήθηκαν βεβαιώνουν τη χρήση και την αναγνωρισιμότητα της λέξης. Επομένως, η λέξη που κατά τους 13 ερωτηθέντες είναι η συνώνυμη του σοφάρω είναι το ρήμα *οδηγώ*. Η μόνη και μία απάντηση που διαφέρει αποδόθηκε ως *βολτάρω*.

19. Στην προτελευταία θέση εξετάστηκε η λέξη **σεβντάς**, την οποία και γνώριζαν όλοι οι ερωτώμενοι. Σημσιολογικά όλες οι απαντήσεις που δόθηκαν είναι σχεδόν ίδιες, όμως δεν συμφώνησαν όλοι στην ίδια συνώνυμη λέξη. Έτσι:

- Οι 12 απαντήσεις που δόθηκαν υποδεικνύουν τη λέξη *καημός*.
- Άλλες 2 απαντήσεις δίνουν τη σημασία *στενοχώρια* και *πόνος ψυχής*.
- Οι επόμενες 2 απαντήσεις παρουσιάζουν το σεβντάς ως *πρόβλημα-ντέρτι* και *νταλκάς*.

Άλλες λέξεις που δόθηκαν:

- *Μεράκι*
- *Δυσκολία*
- *Επιθυμία*
- *Έρωτας*.

20. Η τελευταία λέξη που ελέγχθηκε ήταν η λέξη **κάργα**. Αυτή έλαβε 19 θετικές απαντήσεις και επομένως συνώνυμες λέξεις. Κατά κύριο λόγο οι απαντήσεις όλων των συμμετεχόντων συμπίπτουν, έτσι δίνονται οι παρακάτω 2 πιθανές συνώνυμες λέξεις:

- *Πάρα πολύ ή πολύ*
- *Γεμάτα (-ζέχειλα)*.

Συμπερασματικά, φαίνεται πως οι περισσότερες από τις 20 λέξεις που δόθηκαν στο ερωτηματολόγιο είναι γνωστές προς τους συμμετέχοντες. Μάλιστα, πιθανόν να είναι αρκετές αυτές που χρησιμοποιούνται από το δείγμα στην καθημερινή τους ομιλία, αφού οι περισσότεροι γνωρίζουν και κατανοούν τη ορθή τους σημασία. Γενικότερα, η πλειοψηφία των λέξεων που εξετάστηκε έλαβαν κυρίως θετικές απαντήσεις.

2.2.3 Χρήση ρεμπέτικου λεξιλογίου - Πηγή γνώσης του

Το ερώτημα που ακολουθεί στο ερωτηματολόγιο, πραγματεύεται με τη συχνότητα χρήσης των λέξεων που απαντήθηκαν από τα υποκείμενα της έρευνας. Σαφώς, στο ερώτημα υπάρχουν σταθμισμένες επιλογές ως απάντηση, από τις οποίες μπορούσαν τα υποκείμενα να επιλέξουν αυτή που ανταποκρινόταν στη δική τους περίπτωση. Οι τέσσερις επιλογές, λοιπόν, που δίνονται είναι **α)** ποτέ, **β)** σπάνια, **γ)** συχνά και **δ)** πολύ συχνά.

Τα αποτελέσματα από τις απαντήσεις που δόθηκαν διαμορφώθηκαν όπως παρουσιάζονται στον πίνακα (**Πίνακας 25**) που ακολουθεί:

Πίνακας 25: συχνότητα χρήσης των ρεμπέτικων λέξεων

Ποτέ	0
Σπάνια	12
Συχνά	6
Πολύ συχνά	2

Όπως φαίνεται κι από τον παραπάνω πίνακα οι περισσότεροι από τους συμμετέχοντες έχουν επιλέξει την απάντηση «σπάνια» όσον αφορά τη χρήση του ρεμπέτικου λεξιλογίου που γνωρίζουν. Στη συνέχεια, ακολουθεί η επιλογή «συχνά» με έξι απαντήσεις, ενώ οι δύο τελευταίοι συμμετέχοντες επιλέγουν «πολύ συχνά». Όπως είναι λοιπόν επακόλουθο, την επιλογή «ποτέ» δεν την κάνει κανένας ερωτώμενος. Το γεγονός αυτό αποδεικνύει πως οι λέξεις που προέρχονται από το ρεμπέτικο λεξιλόγιο χρησιμοποιούνται στη Νέα Ελληνική Γλώσσα άλλες φορές περισσότερο κι άλλες λιγότερο συχνά. Επομένως, τα αποτελέσματα της χρήσης του ρεμπέτικου λεξιλογίου επιβεβαιώνουν την αρχική υπόθεση της ερευνήτριας πως το λεξιλόγιο των ρεμπέτικων τραγουδιών χρησιμοποιείται από τους ομιλητές της Νέας Ελληνικής Γλώσσας.

Ωστόσο, καθώς η πλειοψηφία υποστηρίζει πως σπάνια χρησιμοποιεί αυτό το λεξιλόγιο, αυτό έγκειται και στην περίπτωση που μπορεί ο καθένας να επιλέξει να το χρησιμοποιήσει. Καθένας κάνει τις γλωσσικές του επιλογές επηρεασμένος από πολλούς παράγοντες. Οι παράγοντες ποικίλουν, καθώς παίζουν ρόλο οι συνθήκες επικοινωνίας, άλλοτε το πρόσωπο στο οποίο απευθύνεται κάποιος, άλλοτε ο χώρος στον οποίο βρίσκεται. Σίγουρα όμως, οι γλωσσικές επιλογές κάθε ανθρώπου δεν είναι πάντα συνειδητές.

Επίσης, η σπάνια χρήση των ρεμπέτικων λέξεων μπορεί να υποδεικνύει και ότι οι λέξεις αυτές είναι ευρύτερα γνωστές στους ομιλητές της ελληνικής γλώσσας, όμως από επιλογή τους δεν τις εκφέρουν στον καθημερινό τους λόγο. Θετικό στοιχείο, εντούτοις, αποτελεί και το ποσοστό της επιλογής «συχνά» που ανέρχεται στο 30%, όπως και της επιλογής «πολύ συχνά» που ανέρχεται στο 10%, αφού και τα δύο μαζί (40%) αποτελούν ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό των προσώπων που κάνουν συχνή ή πολύ συχνή χρήση του ρεμπέτικου λεξιλογίου. Τα στοιχεία αυτά παρουσιάζονται με ποσοστά και στο παρακάτω διάγραμμα.

Κλείνοντας, το εργαλείο της έρευνας ζητούσε από τους ερωτηθέντες, να απαντήσουν ποια ήταν η πηγή προέλευσης της γνώσης από μέρους τους του ρεμπέτικου λεξιλογίου. Έτσι, τους δίνονταν τέσσερις σταθμισμένες πιθανές απαντήσεις, έχοντας ωστόσο οι ίδιοι τη δυνατότητα να σχολιάσουν διαφορετικά την απάντησή τους πέραν των σταθμισμένων επιλογών. Οι επιλογές που δίνονταν λοιπόν, είχαν ως εξής: **α)**Τις άκουγα που χρησιμοποιούνταν από τον κοινωνικό μου περίγυρο και τις ενσωμάτωσα στο λεξιλόγιό μου, **β)**Τις γνώρισα μέσα από τα ρεμπέτικα τραγούδια και τις ενσωμάτωσα στο λεξιλόγιό μου, **γ)**Άλλος λόγος, **δ)**Δεν θυμάμαι. Επομένως, οι συμμετέχοντες στην έρευνα μπορούσαν να επιλέξουν μία από τις τέσσερις επιλογές κι αν επέλεξαν το **γ)**Άλλος λόγος, έπρεπε να καταγράψουν τον τρόπο γνώσης τους, έχοντας έτσι τη δυνατότητα να σχολιάσουν ελεύθερα.

Ωστόσο, οι επιλογές του δείγματος οδήγησαν και σε μια πέμπτη επιλογή απάντησης, αφού οι περισσότεροι προτίμησαν να διαλέξουν ως απάντηση δύο από τις επιλογές κι έτσι πρωτοστάτησαν το **α** μαζί με το **β** ως μία απάντηση, που αποκόμισαν το 50% των απαντήσεων. Συνεπώς, τα αποτελέσματα των απαντήσεων διαμορφώθηκαν όπως καταγράφονται στο πίνακα που ακολουθεί (**Πίνακας 26**):

Πίνακας 26: Πηγή γνώσης του ρεμπέτικου λεξιλογίου

α) Τις άκουγα που χρησιμοποιούνταν από τον κοινωνικό μου περίγυρο και τις ενσωμάτωσα στο λεξιλόγιό μου	6
β) Τις γνώρισα μέσα από τα ρεμπέτικα τραγούδια και τις ενσωμάτωσα στο λεξιλόγιό μου	2
γ) Άλλος λόγος	1
δ) Δεν θυμάμαι	1
α-β) Τις άκουγα που χρησιμοποιούνταν από τον κοινωνικό μου περίγυρο και τις γνώρισα και μέσα από τα ρεμπέτικα τραγούδια και τις ενσωμάτωσα στο λεξιλόγιό μου	10

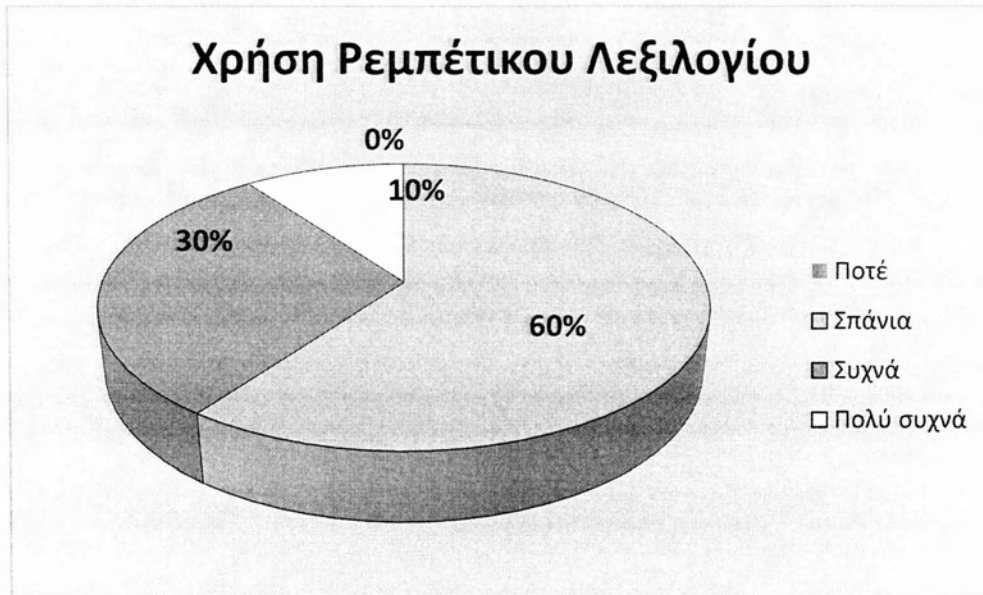
Όπως φαίνεται, κυριαρχεί η επιλογή των δύο απαντήσεων **α** και **β** μαζί. Η προτίμηση που εκφράστηκε προς αυτές τις δύο επιλογές μαζί, αποτελεί στιβαρό αποδεικτικό στοιχείο του γεγονότος ότι όχι μόνο χρησιμοποιούνται στην καθημερινότητα των ομιλητών της Νέας Ελληνικής Γλώσσας πολλές ρεμπέτικες λέξεις, αλλά και είναι ακόμη έντονο το άκουσμα των ρεμπέτικων ασμάτων.

Μάλιστα, για να δώσουν τη συγκεκριμένη απάντηση, οι περισσότεροι από τους συμμετέχοντες διευκρίνισαν στην ερευνήτρια πως αρχικά άκουγαν τις λέξεις αυτές να χρησιμοποιούνται από τον κοινωνικό τους περίγυρο, ωστόσο μεγαλώνοντας με το άκουσμα των ρεμπέτικων τραγουδιών τις αντιλήφθηκαν καλύτερα σημασιολογικά και τις ενέταξαν στα γλωσσικά τους περιβάλλοντα.

Στη συνέχεια, παρατηρείται πως οι έξι από τους ερωτηθέντες επέλεξαν την επιλογή **α** δείχνοντας πως το γλωσσικό περιβάλλον παίζει κομβικό ρόλο στις γλωσσικές επιρροές και επιλογές κάθε ανθρώπου. Μέσω αυτού, λοιπόν, αποδεικνύεται πως ο λαός, ειδικότερα μερικές δεκαετίες πριν, ανεξαρτήτου περιοχής και εκπαιδευτικού επιπέδου, χρησιμοποιούσε το λεξιλόγιο των ρεμπετών στον καθημερινό του λόγο αρκετά.

Η επόμενη επιλογή με μία απάντηση είναι το **γ**, στο οποία ο ερωτώμενος εξηγεί πως πηγή γνώσης του του ρεμπέτικου λεξιλογίου είναι «Από πάλιες ταινίες του ελληνικού κινηματογράφου.». Τέλος, η τελευταία απάντηση που δόθηκε είχε την επιλογή **δ**, καθώς προφανώς ο συμμετέχων δεν θυμόταν πώς έμαθε τις λέξεις που γνώριζε.

Τα αποτελέσματα που προέκυψαν από το ερώτημα αυτό παρουσιάζονται πιο κατανοητά και στο παρακάτω διάγραμμα.

2.3 Συμπεράσματα από την ερμηνεία των ευρημάτων

Αφού αναλύθηκαν τα αποτελέσματα του ερωτηματολογίου, τώρα θα συνοψιστούν τα ευρήματα, ώστε να προκύψουν τα συμπεράσματα στα οποία καταλήγει η παρούσα έρευνα.

Ο σκοπός της έρευνας ήταν να μελετηθεί αν τα ρεμπέτικα τραγούδια έχουν επηρεάσει το λεξιλόγιο της Νέας Ελληνικής Γλώσσας. Παράλληλα, μελετήθηκε αν οι ομιλητές έχουν εντάξει αυτό το ιδιαίτερο λεξιλόγιο στην προσωπική τους γλωσσική έκφραση, κατά πόσο το χρησιμοποιούν και ποια ήταν η πηγή γνώσης του λεξιλογίου αυτού για τους ίδιους. Η έρευνα αυτή πραγματοποιήθηκε με τη χορήγηση ερωτηματολογίου. Τέλος, οι συμμετέχοντες συνεργάστηκαν με μεγάλη προθυμία.

Όπως αναδείχθηκε, οι ομιλητές της Νέας Ελληνικής Γλώσσας γνωρίζουν ένα μεγάλο μέρος του ρεμπέτικου λεξιλογίου, το οποίο μάλιστα είναι σε θέση να

χρησιμοποιήσουν στον καθημερινό τους λόγο, αφού το κατανοούν σε αρκετά ικανοποιητικό βαθμό. Οι συμμετέχοντες κατέγραψαν τις λέξεις που γνώριζαν είτε όπως τις έχουν κατανοήσει από τα ρεμπέτικα τραγούδια, είτε όπως τις έχουν αντιληφθεί στο πλαίσιο του προφορικού λόγου μέσω της επικοινωνίας του κοινωνικού τους περίγυρου.

Επίσης, οι ρεμπέτικες λέξεις που έχουν αποσπάσει περισσότερες απαντήσεις, είναι ως εκ τούτου οι πιο γνωστές και ευρέως χρησιμοποιούμενες. Όμως, όπως παρατηρείται αυτές οι λέξεις είναι εκείνες που χρησιμοποιήθηκαν συχνότερα στα ρεμπέτικα τραγούδια. Ακόμη μάλιστα, για πολλές απ' αυτές οι συμμετέχοντες δυσκολεύονταν να βρουν κάποια συνώνυμή τους λέξη, όπως προφορικά ενημέρωναν την ερευνήτρια, διότι τις είχαν αντικαταστήσει πλήρως με τις ρεμπέτικες.

Επιπλέον, όσον αφορά την καταγωγή των υποκειμένων της έρευνας απ' τις μικρασιατικές περιοχές ή όχι, φαίνεται πως τελικά δεν κατέχει και πολύ σημαντικό ρόλο σε αντίθεση με την αρχική υπόθεση της ερευνήτριας. Όπως αναδείχθηκε από τα αποτελέσματα, ακόμη και πρόσωπα που δεν έχουν ούτε καταγωγή, αλλά και ούτε «ρίζες» καταγωγής από τις μικρασιατικές περιοχές, γνωρίζουν και κατανοούν εξίσου καλά το ρεμπέτικο λεξιλόγιο. Επομένως, αποδεικνύεται κατά κάποιο τρόπο κι η καθολικότητα της επιρροής του λεξιλογίου αυτού στη Νέα Ελληνική Γλώσσα.

Επιπρόσθετα, τα στοιχεία της έρευνας οδηγούν και στο γεγονός πως το ιδιαίτερο ρεμπέτικο λεξιλόγιο χρησιμοποιείται σε μέτριας συχνότητας επίπεδο από τους ομιλητές. Πιο συγκεκριμένα, παρατηρήθηκε πως οι ομιλητές που χρησιμοποιούν σπανιότερα το λεξιλόγιο αυτό, αν και το γνωρίζουν, είναι κυρίως Γ'βάθμιας εκπαίδευσης. Αντιθέτως, οι ομιλητές της Β'βάθμιας, όπως και της Α'βάθμιας εκπαίδευσης το χρησιμοποιούν αρκετά συχνότερα.

Τέλος, άλλο ένα σημαντικό στοιχείο της έρευνας είναι το πώς γνώρισαν τις ρεμπέτικες λέξεις οι συμμετέχοντες. Όπως λοιπόν προέκυψε, κατά κύριο λόγο τις είχαν ακούσει και γνωρίσει κι από τον κοινωνικό τους περίγυρο, αλλά και μέσα από τα ρεμπέτικα τραγούδια και μ' αυτό τον τρόπο τις ενσωμάτωσαν στο λεξιλόγιό τους. Δεν επηρέασε, δηλαδή, μόνο ο ένας από αυτούς τους δύο παράγοντες, αλλά κι οι δύο μαζί συνέβαλαν εξίσου στο να δημιουργηθεί και να ολοκληρωθεί για τον καθένα ξεχωριστά η γνώση του ρεμπέτικου λεξιλογίου. Ωστόσο, υπήρχαν κι αρκετές

περιπτώσεις στις οποίες, όπως δήλωσαν, επηρεάστηκαν κυρίως από τον κοινωνικό τους περίγυρο τα πρόσωπα.

2.4 Τελικές προτάσεις

Τα αποτελέσματα της έρευνας επιβεβαίωσαν την αρχική άποψη ότι το ρεμπέτικο τραγούδι έχει επηρεάσει το λεξιλόγιο της Νέας Ελληνικής Γλώσσας και μάλιστα σε αρκετά σημαντικό βαθμό. Οι λέξεις αυτές που έχουν ενσωματωθεί στο ελληνικό λεξιλόγιο των ομιλητών θα συνεχίσουν να υπάρχουν όσο χρησιμοποιούνται στον κοινωνικό περίγυρο των ομιλητών κι όσο συνεχίσουν να έχουν απήχηση τα ρεμπέτικα τραγούδια. Καθώς και τα άτομα που τις γνωρίζουν και τις ανήκουν και σε μικρότερες ηλικιακές κατηγορίες, δείχνοντας το μέλλον της χρήσης των λέξεων.

Όσον αφορά τα τελικά ευρήματα της έρευνας, αυτά θα μπορούσαν να ήταν ίσως διαφορετικά υπό άλλες συνθήκες της έρευνας. Αν το κοινό ήταν διαφορετικό ή και αν η περιοχή στην οποία διεξαγόταν η έρευνα ήταν άλλη ίσως τα αποτελέσματα να παρουσιάζονταν πολύ διαφοροποιημένα από ότι έχουν προκύψει από την εν λόγω εργασία.

Επιπλέον, έναν ακόμη σημαντικό λόγο της μη επαλήθευσης της παρούσας έρευνας αποτελεί η έλλειψη παρόμοιων ερευνών στο παρελθόν. Το γεγονός ότι κάποιος άλλος ερευνητής δεν έχει ασχοληθεί με το συγκεκριμένο θέμα που μελετά η έρευνα αυτή αποτελεί τροχοπέδη και προσθέτει έναν επιπλέον βαθμό δυσκολίας τόσο στη διεξαγωγή της, όσο και στην εγκυρότητα και την ορθότητα των αποτελεσμάτων της.

Μελλοντικά όσον αφορά το συγκεκριμένο θέμα θα μπορούσε να επεκταθεί κι να ελεγχθεί στο πλαίσιο κάποιας άλλης έρευνας. Θα ήταν δυνατόν να μελετηθεί με μεγαλύτερο αριθμό υποκειμένων, ίσως σε διαφορετικές περιοχές κατοικίας της χώρας

και με ισάριθμη κατανομή σε πρόσωπα με καταγωγή ή «ρίζες» καταγωγής από τις μικρασιατικές περιοχές και σε πρόσωπα χωρίς καταγωγή από αυτές τις περιοχές.

Η παρούσα εργασία και η ερευνήτρια προσπάθησαν να αναλύσουν το θέμα όσο το δυνατόν ορθότερα, αλλά και να δώσουν όσο πιο έγκυρα αποτελέσματα ήταν δυνατόν.

Βιβλιογραφία

Δαμιανάκος Στάθης (2001), Κοινωνιολογία του Ρεμπέτικου, Αθήνα, εκδ. οργ. Πλέθρον

Δαμιανάκος Στάθης (2005), Ήθος και Πολιτισμός των επικίνδυνων τάξεων στην Ελλάδα, Αθήνα, εκδ. οργ. Πλέθρον

Θέματα Νεοελληνικής Ιστορίας Γ' Τάξη Γενικού Λυκείου (θεωρητική κατεύθυνση), Αθήνα, ΟΕΒΔ

Κοταρίδης Νίκος (2007), Ρεμπέτες και Ρεμπέτικο τραγούδι, Αθήνα, εκδ. οργ. Πλέθρον

Κουναδής Παναγιώτης (2000), Εις ανάμνησιν στιγμών ελκυστικών, Αθήνα, εκδ. οργ. Κατάρτι

Μήτσης Ναπολέον (2012), Το λεξιλόγιο, Αθήνα, εκδ. οργ. Gutenberg

Παπασπύλιος Κώστας (2008), Οι συνθέτες της ψυχής μας, Αθήνα, εκδ. οργ. Εμπειρία Εκδοτική

Πτυχιακή εργασία, Βρουλάκης Λυκούργος, Η διαδρομή του ρεμπέτικου τραγουδιού στο χρόνο, Θεσσαλονίκη, εκδ. οργ. Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

Παράρτημα

Περιλαμβάνει:

- Ερωτηματολόγιο

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Το ερωτηματολόγιο αυτό έχει συνταχθεί στα πλαίσια της πτυχιακής μου εργασίας, για το Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης Θεσσαλίας, και ως σκοπό έχει να ερευνήσει κατά πόσο χρησιμοποιούνται σήμερα στο λεξιλόγιο της γλώσσας μας λέξεις που προέρχονται από τα ρεμπέτικα τραγούδια. Η έρευνα είναι ανώνυμη και τα ευρήματά της θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά γι' αυτή.

Θέμα έρευνας: Η επίδραση των ρεμπέτικων τραγουδιών στο λεξιλόγιο της Νέας Ελληνικής Γλώσσας.

- Συμπλήρωσε τα παρακάτω στοιχεία:

Φύλο: Άνδρας Γυναίκα

Ηλικία: 18-30 31-40 41-50 51+

Βαθμίδα εκπαίδευσης:

- ✓ Α' βάθμια
- ✓ Β' βάθμια
- ✓ Γ' βάθμια

Έχεις καταγωγή ή «ρίζες» από τις μικρασιατικές περιοχές:

A) ναι

B) όχι

1. Γνωρίζεις τι σημαίνει η λέξη:

-μαγκιόρα α) ναι β) όχι

-μπαμπέσα α) ναι β) όχι

-ντουνιάς α) ναι β) όχι

-μπέσα α) ναι β) όχι

-μόρτης α) ναι β) όχι

-αβέρτα α) ναι β) όχι

-φίνος	α) ναι β) όχι
-μπεμπέκα	α) ναι β) όχι
-καμπόσος	α) ναι β) όχι
-παραλής	α) ναι β) όχι
-μπελαλής	α) ναι β) όχι
-πλανεύτρα	α) ναι β) όχι
-κουτσαβάκι	α) ναι β) όχι
-τσιφτισσα	α) ναι β) όχι
-χούι/χούγια	α) ναι β) όχι
-τσάρκα	α) ναι β) όχι
-κογιονάρω	α) ναι β) όχι
-σοφάρω	α) ναι β) όχι
-σεβντάς	α) ναι β) όχι
-κάργα	α) ναι β) όχι

2. Γράψε μία συνώνυμη λέξη για καθεμία από τις λέξεις που γνωρίζεις:

3. Τις λέξεις αυτές τις χρησιμοποιείς στο λόγο σου:

A) ποτέ

B) σπάνια

Γ) συχνά

Δ) πολύ συχνά

4. Τις λέξεις αυτές που γνωρίζεις και χρησιμοποιείς πώς τις έμαθες;

A) Τις άκουγα που χρησιμοποιούνταν από τον κοινωνικό μου περίγυρο και τις ενσωμάτωσα στο λεξιλόγιό μου.

B) Τις γνώρισα μέσα από τα ρεμπέτικα τραγούδια και τις ενσωμάτωσα στο λεξιλόγιό μου.

Γ) Άλλος λόγος:

Δ) Δεν θυμάμαι.

Σας ευχαριστώ πολύ για το χρόνο σας!

Χιώτη Μαρία-Χρυσοβαλάντω